

**T.C.
İSTANBUL KENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**PANDEMİ SÜRECİNDE OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ
ÇOCUKLARIN TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI ve EKCRAN
MARUZİYETİNİN DAVRANIŞLARI ÜZERİNDE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nurşah URAS

**Enstitü Anabilim Dalı : Psikoloji
Enstitü Bilim Dalı : Klinik Psikoloji**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Bülent Kadri GÜLTEKİN

İSTANBUL – 2022

T.C.
İSTANBUL KENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**PANDEMİ SÜRECİNDE OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ
ÇOCUKLARIN TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI ve EKTRAN
MARUZİYETİNİN DAVRANIŞLARI ÜZERİNDE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nurşah URAS

Enstitü Anabilim Dalı : Psikoloji
Enstitü Bilim Dalı : Klinik Psikoloji

“Bu tez ___/___/20___ tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygu olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Nurşah URAS

17.06.2022

ÖNSÖZ

Tez sürecinde tüm bilgi, birikim ve tecrübelerini benimle paylaşmaktan esirgemeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Bülent Kadri GÜLTEKİN'e, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bana sürekli destek olan hocalarıma sonsuz teşekkür ve şükranlarımı sunarım.

Beni kendi ayaklarım üzerinde duran bir birey olarak yetiştiren, eğitim öğretim hayatım boyunca maddi manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen canım ağabeyim Can Berk URAS'a, canım annem Zehra URAS'a, canım babam Özcan URAS'a, koşulsuz sevgi ve özveri ile elini her zaman omuzumda hissettiğim, benim için çok kıymetli olan Orkun KIVANÇ'a sonsuz sevgilerimi teşekkürlerimi sunarım.

Nurşah URAS

17.06.2022

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ	i
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: BAĞIMLILIK VE TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI	3
1.1. Bağımlılık Kavramı	3
1.1.1. Fizyolojik Bağımlılık.....	4
1.1.2. Psikolojik Bağımlılık	5
1.2. Teknoloji Bağımlılığı	5
1.3. İnternet Bağımlılığı	9
1.4. Oyun Bağımlılığı	12
1.5. Telefon Bağımlılığı	15
1.6. Sosyal Medya Bağımlılığı	17
BÖLÜM 2: EKRAN MARUZİYETİ	19
2.1. Ekran Tanımı ve Türleri	19
2.2. Ekran Maruziyeti Kavramı	21
2.3. Ekranın Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Gelişimine Etkileri	22
2.3.1. Ekran Maruziyetinin Çocukların Gelişimine Olumlu Etkileri.....	22
2.3.2. Ekran Maruziyetinin Çocukların Gelişimine Olumsuz Etkileri	23
2.4. Ekran Maruziyetinin Önlenmesi.....	29
BÖLÜM 3: YÖNTEM	31
3.1. Araştırmanın Yöntemi	31
3.2. Araştırmanın Amacı	31
3.3. Evren Örneklem	31
3.4. Veri Toplama Araçları.....	31
3.5. Geçerlilik ve Güvenilirlik	31
3.6. İstatistiksel Veri Analizi	32
BÖLÜM 4: BULGULAR.....	34
BÖLÜM 5: TARTIŞMA.....	48
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	53

KAYNAKÇA	56
EKLER.....	68
ÖZGEÇMİŞ.....	73

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Araştırmada Kullanılan Ölçeğe Ait Güvenirlik Analizi	32
Tablo 2: Okul Öncesi Davranış Ölçeğinin Normal Dağılım Analizleri.....	33
Tablo 3: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Demografik Verilerinin Dağılımları ...	34
Tablo 4: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Çocuklarına Yönelik Verilerinin Dağılımı	35
Tablo 5: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Yaşam Koşullarına Yönelik Verilerin Dağılımları.....	35
Tablo 6: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Çocuklarının Teknoloji Kullanımlarına Yönelik Verilerinin Dağılımları	36
Tablo 7: Çocuğun Odasında Teknolojik Cihaz Olma Durumuna Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi	37
Tablo 8: Çocuğun Teknolojik Cihazlarla Online Eğitim Dışında Günlük Geçirdiği Süreye Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi	37
Tablo 9: Çocuğun Yönelindiği İçeriğe Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi	38
Tablo 10: Çocuğun Teknolojik Cihazla Online Eğitim Alma Durumuna Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi	39
Tablo 11: Çocuğun Pandemi Döneminde Eğitim Alma Durumuna Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi	39
Tablo 12: Çocuğun Pandemi Döneminde Online Eğitim Süresine Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi	40
Tablo 13: Çocuğun Ebeveyninin Yaşına Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi	40
Tablo 14: Çocuğun Ebeveyninin Eğitim Düzeyine Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi	41
Tablo 15: Çocuğun Ebeveyninin Çalışma Durumuna Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi	41
Tablo 16: Ebeveynin Gelirine Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi	42
Tablo 17: Aynı Şehirde Yaşama Durumuna Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi	42
Tablo 18: Ebeveynin Çocuk Sayısına Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi	43

Tablo 19: Çocuğun Cinsiyetine Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi	43
Tablo 20: Çocuğun Yaşına Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi	44
Tablo 21: Çocuğun Ailedeki Sırasına Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi	44
Tablo 22: Çocuğun Okulda Vakit Geçirme Süresine Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi	45
Tablo 23: Çocuk ile Evde Geçirilen Süreye Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi	45
Tablo 24: Ailenin Sitede Yaşama Durumuna Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi	46
Tablo 25: Aile Evinin Oyun Alanı Olma Durumuna Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi	46
Tablo 26: Çocuğun Ayrı Odası Olma Durumuna Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi	47
Tablo 27: Çocuğun Kardeşi ile Aynı Odada Olma Durumuna Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi	47

ÖZET

İstanbul Kent Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü – Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Pandemi Sürecinde Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Teknoloji Bağımlılığı ve Ekran Maruziyetinin Davranışları Üzerinde Etkisi	
Tezin Yazarı: Nurşah URAS	Danışman: Doç. Dr. Bülent Kadri GÜLTEKİN
Kabul Tarihi: 17.06.2022	Sayfa Sayısı: iv (ön kısım) + 67 (tez) + 5 (ek)
Anabilim Dalı: Psikoloji	Bilim Dalı: Klinik Psikoloji
Bu araştırmanın amacı pandemi sürecinde okul öncesi dönemdeki çocukların teknoloji bağımlılığı ve ekran maruziyetinin davranışları üzerinde etkisini ölçmektir. Bu kapsamda Tekirdağ ilinde yaşayan 118 ebeveyninden anket tekniği kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırmaya katılanların demografik verileri, yaşam koşulları, çocuklarına ait demografik veriler ve teknoloji bağımlılığına yönelik sorulara frekans analiz uygulanmıştır. Yapılan analizler sonrasında ulaşılan bulgulara göre; çocuğun odasında teknolojik cihaz olma, yöneldiği içerik, pandemide online eğitim süresi, online eğitimde ilgi süresi değişkenlerine göre çocukların davranışlarının farklılaşmadığı belirlenmiştir. Çocuğun teknolojik cihazlarla geçirdiği süreye göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; davranış boyutu ($p=0.050$), sosyal boyut ($p=0.039$) ve duygusal boyut ($p=0.048$) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($p<0.05$). Çocuğun online eğitim alma durumu bağlamında ise online eğitim almayanların, duygusal boyut davranış bozukluklarının alanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Çocuğun pandemi döneminde eğitim alma durumu değerlendirildiğinde; pandemide eğitim almayanların, duygusal boyut, davranış bozukluklarının alanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu çerçevede araştırma sonucuna göre ebeveynleri ve okul öncesi öğretmenleri ekran tutum zaman dilimleri konusunda daha dikkatli olmalıdır.	
Anahtar Kelimeler: Davranış, Teknoloji Kullanımı, Teknoloji Bağımlılığı, Ekran Maruziyeti	

ABSTRACT

İstanbul Kent University Institute of Graduate Education Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: The Effect of Technology Addiction and Screen Exposure on Preschool Children's Behaviors During the Pandemic Process	
Author: Nurşah Uras	Supervisor: Assoc. Dr. Bülent Kadri Gültekin
Date: 17.06.2022	Nu. of pages : iv (pre text) + 67 (main body) + 5 (App)
Department: Psychology Subfield: Clinic Psychology	
The aim of this study is to measure the effect of technology addiction and screen exposure on the behaviors of preschool children during the pandemic process. In this context, data were collected from 118 parents. Frequency analysis was applied to subjects and their childrens demographic information, living conditions and technology addiction related questions. According to the findingsreached by the analyses applied; it is found out that the behavior change is not present in consideration of parameters; possession of tecnological devices in childs room, content tendency, online lecture duration in pandemic, attention span in online lectures. With respect to the time spent by the child on screen, evaluation of behavioral impact scale and sub-dimensions with meaningful statisticial differences are determined as; behaviaral dimension ($p=0.050$) social dimension ($p=0.039$) and emotional dimension ($p=0.048$). In context of childs online education; it is found out that the children who do not atternd education during pandemic have higher tendency to be affected by emotional and behavioral disorders in comparison with the children who attended education. Within this framework, according to the results of the research, parents and preschool teachers should be more cautious on screen timing monitoring.	
Keywords: Behavior, Technology Use, Technology Addiction, Screen Exposure	

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

Geçmişten günümüze teknolojik aletlerin daha ulaşılabilir hale gelmesi, evlerde teknolojik alet kullanımını yaygınlaştırmıştır. Teknolojik aletlerin günlük kullanımda yaygınlaşması ile birlikte ekran temelli aktiviteler günümüzde çocukların günlük yaşamında önemli bir yer tutmaya başlamıştır (Strasburger ve ark., 2010). Yaşadığımız çağda günümüz çocuklarının gelişim sürecinde uzun zamandır hayatımızda olan televizyon, bilgisayar, tablet gibi teknolojik aletler etkili olmaktadır (Ulus, 2018). Bu teknolojik aletler, çocuğun çevresinde karşılaşacağı ya da karşılaşamayacağı nesne, eşya ve durumlar hakkında bilgi edinme imkânı sağlamaktadır. Bu yönden bakıldığında teknolojik aletler, çocuğun yeni şeyler öğrenerek gelişimine katkı sağlayabilmektedir (Anderson ve ark., 2001) Fakat bu aletlerin kullanım süresi, içeriği kontrol edilmediğinde çocuklar, yanlış izlenimler edinerek gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilecek durumlarla karşılaşmaktadır (Stiglic ve Viner, 2019).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı pandemi sürecinde okul öncesi dönemde bulunan çocukların teknoloji bağımlılıklarının ve ekran maruziyetlerinin davranışları üzerindeki etkisinin saptanmasıdır.

Araştırmanın Önemi

Son yıllarda hızlı şekilde gelişim gösteren teknolojik ilerlemeler, insan hayatına olumlu katkılar sağlamakla birlikte olumsuz durumları da beraberinde getirmektedir. Özellikle okul öncesi dönemde bulunan ve hızlı gelişim gösteren çocukların teknolojik aletler ile olan etkileşimi son derece büyük önem arz etmektedir. Çocukların akıllı telefon ya da tablet gibi teknolojik aletlerin ekranlarına maruz kalma süreleri kişisel gelişimleri üzerinde olumlu ve olumsuz etkiler yaratmaktadır. Araştırmanın çocukların ekrana maruz kalma durumlarının davranışlarını ne şekilde etkilediğini ortaya koyarak bilime katkı sunması beklenmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada ilişkişel tarama modeli yönteminden faydalanılmıştır. Buna göre bağımlılık, teknoloji bağımlılığı ve ekran maruziyeti ile ilişkişli olarak gerekli birincil ve ikincil kaynaklar taranarak bilgiler verilmiştir. Sonrasında uygulama kısmı ve istatistiksel analizler ile bulgulara yer verilmiştir.

BÖLÜM 1: BAĞIMLILIK VE TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI

1.1. Bağımlılık Kavramı

Genellikle bağımlılık denildiğinde akla ilk gelen kavramın madde bağımlılığı olduğu söylenmektedir. Günümüzde ise bağımlılık kapsamında ele alınabilecek konulara ek olarak teknoloji bağımlılığı kavramı meydana gelmiştir. Bir maddenin yoksunluğuna karşı koyamamak bir tür bağımlılığı tarif eder niteliktedir. Bu yüzdendir ki bağımlılık tanımlanırken, bireyin kendi davranışlarının kontrolünü sağlayamaması şeklinde bir ifade kullanılmıştır (Egger ve Rotuerberg, 1996).

Bağımlılık, kişinin davranış kontrolünü kaybetmesiyle birlikte kullanmış olduğu nesneleri veya fiilleri hayatının vazgeçilmezi olarak görmeye başlaması olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca tüm vaktini harcadığı için bireyin fiziksel enerjisini ciddi anlamda etkileyebileceği de kaynaklarda belirtilmektedir. İnsanlar her ne kadar farklı maddelere bağımlı hale gelmiş olsalar da bedenlen yaşanan bir suistimal ile davranışsal bağımlılığa maruz kalabilmektedirler. İletişim için kullanılan aletlerin bağımlılığı arttırmasıyla bu durumun daha da yaygın hale geldiği açıkça belirtilmektedir (Demirci vd., 2014).

Bağımlılık için yapılmış bir açıklamaya göre; bir kimsenin bağlandığı maddeyi kullanması engellendiğinde, yaptığı işin kontrolünü kaybetmesi ve bu durumdan kaçma eğiliminde bulunma çabasıyla gösterdiği rahatsızlık belirtisidir. Aynı zamanda bağımlı olma hali, kullanılan şeye engel konulmasına karşı tepki vermesine, fiziken davranışlarında kontrolsüzlük göstermesine, doğru ve yerinde düşünememesine sebep olmaktadır. Aslında yapması gereken her türlü işin aksaması kişinin bir bakıma bağımlı olduğu göstermektedir (Türkiye Yeşilay Cemiyeti, 2016).

Aşırı bağımlı davranış sergileyen kişinin bağımlı olduğu araçla arasındaki kullanıma bağlı duyduğu yoğun istektir (Shaffer, 1999). Genellikle bir uyarıcıya bağlı kalarak sık sık kontrol kaybının yaşanması, kullanımdan kaynaklı fiziksel ve davranışsal bozukluğa rağmen sürekli kullanma isteği duyması ve ısrarla davranışın devam ettirilmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bağımlılık açısından irdelendiğinde teknolojiyi kötüye kullanma biçimi diğer bağımlı olunan maddelere nazaran daha hafif seyredebilmektedir. Kullanımı daha fazla meşguliyet ve sorun yaratsa da kullanıcının kontrolü sağlaması ve sınırları aşmaması, teknolojiyi bağımlı olmaktan ziyade ihtiyaç

halinde faydalı bir araç olarak kullanılmasına olanak sağlayabilmektedir. Ancak bunun ihtiyaç gibi düşünülerek kullanımının arttırılması bağımlılık olarak düşünülmeli ve her ne olursa olsun problemleri sonuçlara sebebiyet verebileceği unutulmamalıdır (Young, 2004).

Önceden insanları bağımlı hale getirdiği düşünülen televizyon olduğu varsayılabilir. Şimdi ise ileri düzey bir gelişim gösteren teknolojiyle herkesin hayatında yer edinen küçük aletler oluşturulmaya başlanmış, bu sayede de insanların daha aktif bağımlı olmaları kaçınılmaz olmuştur. Aktif bağımlılığın aslında zararlı maddelerin kullanılmasıyla fiziksel veya psikolojik bağımlılık oluşturabileceği herkes tarafından öngörülebilmektedir. Son zamanlarda yeni ve farklı türden bağımlılıkların görülmesiyle insanların uyum sağladığı açıkça görülebilmektedir (Greenfield, 2000).

Griffiths'e (1999) göre bağımlılık alkol, uyuşturucu, sigara gibi kimyasal maddelerle bağlı kalmayan, kumar, alışveriş gibi birçok davranıştaki eylemlerle birlikte ortaya çıkan bir durumdur. Madde bağımlılığı, alkol bağımlılığı gibi kimyasal bağımlılıkların yerini günümüzde teknoloji bağımlılığı, telefon bağımlılığı, internet bağımlılığı, televizyon bağımlılığı gibi davranışa yönelik bağımlılık kavramları almıştır (Griffiths, 1999).

Bağımlılık kavramının çeşitleri olduğundan bahsedilmektedir. Bu kavram fizyolojik bağımlılık ve psikolojik bağımlılık olmak üzere iki temel başlık altında incelenmiştir. Fizyolojik bağımlılık, genel olarak ele alındığında madde bağımlılığının göstermiş olduğu bir etkidir. Alkol, uyuşturucu, sigara, kahve, çay vb olan bağımlılıklar madde bağımlılığı altında incelenmektedir. Psikolojik bağımlılık ise, davranışsal bağımlılık olarak nitelendirilmektedir. Kişilerin yaptıkları işe engel olma, psikolojik ve sosyal ilişkilerinde bozulma ve birçok problem yaşaması gibi sıralanan özellikteki sorunları yaşadığı bir bağımlılık çeşididir (Karaman ve Kurtoğlu, 2009).

1.1.1. Fizyolojik Bağımlılık

Maddenin kullanım süresine bakılmaksızın, düzenli olarak alımına devam edilmesi vücutta alışkanlık yapmaktadır. Alışma süreci bittikten sonra madde kullanımı esnasında maddeyi bırakma ve maddeden uzaklaşma gibi girişimlerde bulunmakta ancak bu çabaları sonucunda başarılı olmaktan ziyade maddenin dozunda da bir artış sağlamaktadır. Aynı zamanda vücutta bazı fiziksel ve ruhsal belirtiler görülmeye

başlamaktadır. Bu sayede insanlar, maddenin yaşamlarına müdahalede bulunmasına izin vermiş olacaktırlar. Yaşayacakları travma ile maddeye daha da bağımlı hale getirilerek tutsak edilmiş olan insanlar, tamamen hayattan soyutlanarak yaşamlarına devam etmek zorunda kalacaklardır. Bunun yanı sıra kendilerine ağır hasarlar bırakarak zarar verecekleri de belirtilmektedir (Ögel, 2001).

1.1.2. Psikolojik Bağımlılık

Kimyasal olmayan, bireyin istek ve arzularını karşılayabilecek aynı zaman da ihtiyaçlarını giderme amacıyla, bireyin bir maddeye ya da bir davranışa istekli olması durumudur. Maddeyi ya da davranışı gösteren kişi bundan haz aldığında kendisinde bir rahatlama ve doyum oluşur.

Davranışsal bağımlılık olarak da adlandırılan psikolojik bağımlılık, herhangi bir maddeye bağımlı olma amaçlı geliştirilmemiş, kişinin bağımlı olmadan kendi kendine bir arayışa girerek bazı yan etkilerle karşılaşmasıdır. Bu etkilerin davranışlarda görülüyor olması bireyin psikolojik bağımlı olduğunu ifade etmektedir (Sevindik, 2011).

Psikolojik bağımlılığı olan kişiler, aynı madde bağımlısı olan kişiler gibi davranışlarında belirli özelliklere sahiptirler. Her ikisinde de maddeye karşı koyamama ve onsuz yapamama durumu vardır. Bireyin bağımlı olma durumu ve bunun farkında olması en önemli noktalardan biridir. Her ne kadar maddenin vücuda alınmasıyla kişi fiziki olarak çok büyük zarara uğrasa da birey davranışsal olarak da bu durumdan etkilenecektir. Davranışsal bağımlılığın genellikle kişileri sosyal ve psikolojik anlamda daha çok etkilemesi, yaşam kalitelerinin bozulmasına ve ileri de yaşayacakları sıkıntıların oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Henderson, 2001). Günümüzde de görüldüğü üzere teknoloji kişiyi bağımlı olma durumuna getirebilmekte ve onları davranışsal yönde etkisi altına alabilmektedir.

1.2. Teknoloji Bağımlılığı

Teknoloji denildiğinde internet, telefon, tablet, oyun konsolu ve televizyon gibi birçok aletin akla ilk gelen kavramlar olduğu ifade edildiğinden herkes tarafından bilindiği varsayılmaktadır. Bağımlılık ise türü ne olursa olsun insanların hayatlarında yaşam boyu olumsuz etkiler bırakabilmektedir. Özellikle öğrencilerin sık kullandığı teknoloji, akademik hayatı da yakından etkilemektedir. Kullanılan teknoloji her ne

amaçla olursa olsun bir kere dahi kullanıldığında, kullanıcıda tekrar kullanma isteği uyandırma ve dikkat çekme meydana getirmektedir (Kar ve Agarwal, 2015).

Teknoloji bağımlılığı; aşırı teknoloji kullanma sebebiyle kişinin zihinsel, ruhsal ve psikolojik durumunun mesleki ve sosyal hayatında diğer insanlarla iletişiminin zarar görmesi ve bozulması olarak tanımlanabilir (Beard, 2005).

Bilgi teknolojilerinin kullanımıyla beraber bireylerde davranışsal bağımlılık belirtileri görülmeye başlamıştır. Davranışa dönük olan bu bağımlılığın da aslında teknolojinin kullanılmasıyla oluştuğu düşünüldüğünde bir nevi teknoloji bağımlılığı olarak adlandırılması yerinde bir ifade olacaktır. Teknoloji bağımlılığı herhangi bir kimyasal maddeye dayanmayan, insan üzerinde davranış bozukluklarını içeren bir kavramdır (Griffiths, 2000).

Bireylerin sosyal yaşamlarında etkisi olan internet kullanımının engellenmesi durumunda, bireyin davranışlarında oluşan gerginliklerle birlikte interneti daha fazla kullanma isteğinin önüne geçilememesi durumu da teknoloji bağımlılığının göstergesidir. Aynı zamanda bireyde çeşitli rahatsızlıkların görülmesine neden olup uzman kontrolüyle iyileştirilmesi gereken bir hastalık olduğu da bilinmektedir (AMATEM, 2020).

Teknoloji bağımlılığı; teknolojiden uzak kalınması durumunda çeşitli semptomlara sebebiyet veren yani sıkıntı, kaygı ve stres gibi sorunlara yol açan bir rahatsızlık durumudur (Ramirez, 2018). Teknoloji bağımlılığıyla ilgili yapılan çalışmalar Young'un 1996 yılında, ilk adımını attığı internet ve teknoloji bağımlılığı çalışmalarıyla başlamış günümüzde halen popüler araştırmaların konusu olabilmeyi başarmıştır.

Griffiths (2005) teknoloji bağımlılığını; “dikkat çekme, çatışma, tolerans, yoksunluk, nüksetme ve ruh hali değişimi” olmak üzere altı bağımlılık ölçütü ile belirlemiştir.

Dikkat Çekme: Belirli bir eylem, kişinin yaşamında ya da düşüncelerinde en önemli şey haline geldiğinde ortaya çıkar. Duygularını ve düşüncelerini bir şekilde kontrol etmeye çalışır. Kişinin hayatındaki belli bir eylemi düşünceleriyle vazgeçilmezi haline getirmesi ile ortaya çıkan bir durumdur. Duygu ve düşüncelerle birlikte aşırı bağımlık göstererek isteklerinde dayatarak bunu davranışlarına yansıtır (örneğin, televizyon

izleme bağımlısı olanlar, elektrik o anda olmasa da bağlanacakları zamanı düşünürler). Herhangi bir teknoloji aletine ihtiyacı olmasa dahi kullanma isteği duyar.

Çatışma: Teknoloji kullanımının artmasıyla birlikte kişiler arasında, iş ve sosyal yaşamda ve kendi sorumlulukları arasındaki çatışmalar ya da kişinin kendi içsel çatışmalarıyla karşı karşıya kalmasıdır.

Tolerans: Kişinin teknolojiyi kullanırken duyduğu hazzın artması için daha önceki kullanım seviyesinin giderek arttırılması veya yükseltilmesiyle ulaşılan arzudur. Bu durum kişide aynı etkiyi sağlaması amacıyla kullanımın arttırılma ihtiyacını ortaya koymuştur.

Yoksunluk: Herhangi bir nedenden dolayı kullanılan eylemin engellenmesi, kesintiye uğraması veya sınırlandırılması durumunda kişinin hoş olmayan davranışlar göstermesi ve bu durumla ilgili olumsuz duygular hissetmesidir (örneğin, internet kullanımı engellenen bireyin agresif davranışlar göstermesi).

Nüksetme: Bağımlı bireyin kendi kendine teknoloji kullanım alışkanlığından kurtulamaması ya da azaltamaması, uzun süren bir kaçınmayla beraber bu durumun kontrol edilmesinden bir süre sonra tekrar bağımlılığın en uç seviyesine dönülmesidir.

Ruh Hali Değişimi: Bu değişim kişinin teknolojik alete veya uygulamaya ulaştığında kendini daha rahat hissedip bir şeyi başarmanın verdiği mutluluk duygusudur. Haliyle kişide duygu durumu değişikliği yaşanmış olur (örneğin, elektrik olmayan bir ortamda agresif olan bireyin elektriğin gelmesiyle birlikte sevinmesi).

TÜİK'in 2020 yılında yapmış olduğu "Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırma Sonuçları", bir önceki seneye göre oranların arttığını göstermektedir. İnternet kullanımı 16-74 yaş grubundaki bireylerde %79,0 olurken bu oran, bir önceki yıl %75,3'tür. İnternet kullanım oranı cinsiyete göre incelendiğinde; erkeklerde %84,7 iken, kadınlarda %73,3 olduğu gözlenmiştir. Geçen yıl hanelerin %88,3'ü evden internete erişim imkanına sahip olduğu gözlenirken, bu oran bu yıl %90,7'ye yükselmiştir. Bu durumda teknoloji kullanım oranlarında her geçen yıl giderek artış yaşandığını göstermektedir (TÜİK, 2020).

Günümüzde teknoloji, genç yaştaki gruplar arasında daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Özellikle internet, akıllı telefonlar, bilgisayarlar, oyun konsolları

daha çok tercih edilenler arasındadır. Önceleri bu araçlara ulaşmak için insanların evlerinde internet ağı ve bilgisayar olması gerekmekteydi. Başka bir yol ise bilgisayar ve interneti kullandığı süre kadar belirli bir ücret karşılığında internet kafelerde isteklerini karşılayabilmekteydiler. Son yıllarda ise akıllı telefon kullanım oranının yaygınlaşmasıyla internete erişim sağlama, yerinden kalkıp bir yere gitmeden oyun oynama, sosyal medyada gezme gibi faaliyetlerin artması teknolojiye erişimi daha da kolay hale getirmiştir. Bu durumda teknoloji kullanımı günlük yaşantımızı her ne kadar kolaylaştırmış olarak görünse de olumsuz etkiler de bırakmaya başlamış ve yoğun şekilde teknolojik araçlarla vakit harcanmasının alışkanlıktan daha çok bağımlılık haline gelmesine sebep olduğu vurgulanmıştır (Türkiye Yeşilay Cemiyeti, 2017).

Yapılan birçok araştırmada teknoloji bağımlılığı ile internet bağımlılığı aynı anlamda kullanılmaktadır. Bu nedenle kişiler üzerinde gözlemlenen fiziksel istismar, problemler internet kullanımı, bağımlılık ile ilgili bozukluklar, internetin aşırı kullanımı gibi yapılan tanımlamalar araştırmacıların üzerinde durduğu konular olmuştur. Aynı zamanda teknoloji bağımlılığı sadece internet bağımlılığı olarak değil, telefon bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, sanal ortamda oynanan oyun bağımlılığı, televizyon bağımlılığı gibi bağımlılıkların oluşması da genel anlamda teknoloji bağımlılığının tamamını kapsar niteliktedir. Özellikle de internetin yaşamdaki öneminin artmasıyla birlikte diğer iletişim araçlarına kıyasla daha önemli bir yeri olduğu söylenilebilir (Günüç ve Kayri, 2010).

Teknoloji, zaman geçtikçe insanları kontrolü altına almayı sağlayarak toplum olarak bağımlılığı alışkanlık haline getirebilmeyi başarmış, bireylerin istek ve ihtiyaçlarına göre şekillenmiş, araç özelliğini yitirerek amaca dönüşen bir teknik olmuştur. Bu kapsamda oluşan teknik, insanların kullanımına göre şekil almıştır. Fakat teknikler insanların elinde şekil aldığı gibi teknoloji de insanı kendisine bağımlı hale getirmiş, insanlar arasında iletişim problemlerine sebep olmuştur. İnsanlar arasındaki iletişim bozukluklarının nedeni teknolojiyle alakadar olma durumunun artmasıdır. Toplum içinde çoğu kişi kendini huzursuz hissetmiş ve bulunduğu ortamdan kaçma eğiliminde bulunmuştur. Bu kaçış ile insanlar sosyal medya kullanımına yönelip, kendilerini rahatlatma ve tatmin etme yoluna gitmeyi tercih etmişlerdir. Son dönemde akıllı telefonların herkesin elinde rahatlıkla bulunabilmesi de kişilerin toplumsal

huzursuzluklarını gidermede daha rahat bir yaşam sürdürmelerini sağlamaktadır (Uzby, 2009).

Bu sayede teknoloji artık insanların boş zamanlarını geçirdikleri bir araç haline gelmiş ve daha önce boş vakitlerinde yaptıkları işleri teknolojiyle birlikte değiştirmeye çalışmışlardır. Haliyle kullanılan cihazlar ya da teknolojik aletler bireylerin geçirdikleri boş vakitleri değerlendirmelerine büyük katkı sağlamıştır (Blanco, 2014).

Günümüzde teknolojiye her yerden rahat ulaşım sağlanmaya başlanılmıştır. Bu nedenle insanlar bilginin ya da kurulan iletişimin tek bir merkezden olmasına karşı durarak teknolojinin daha fazla gelişmesi için çalışmaktadır. Aslında teknolojinin insanlara vermek istediği bir mesaj vardır. Onun amacı, insanlara karşı verilen her türlü olanakla onları kendine bağlamak ve insan ilişkilerinde dahi yerleşmiş halde durarak, onlara yön veren olmaktır. Toplumu istediği biçimde şekillendirecek/kendine bağlayacaktır. Yapılan bir araştırmada, insanlar teknolojiyi geçmişe dayalı olarak yaşadıklarından kaynaklı geliştirmeye çalışmıştır. Ayrıca teknolojinin insanın hayatında vazgeçilmez hale geldiği, insanların ona muhtaç olup onsuz yapamadığı durumların da oluşmaya başladığı belirtilmiştir (McLuhan, 2001).

Teknolojinin giderek gelişmekte olması, internetin de yaygınlığıyla birlikte tüm kaynaklara ulaşımı kolay hale getirmiştir. Bu durumun olumlu etkileri kadar kişiler üzerinde olumsuz etkiler göstermesi de kaçınılmaz bir hal almıştır. Teknoloji bağımlılığının kişilerde yarattığı olumsuz etkilerden en önemlisi sağlık sorunlarına sebep olmasıdır. Bunlar bireylerde kaygı, dikkat problemleri, depresif hareketler, uykuda bozukluk, aşırı beslenmeyle birlikte oluşan obezite olarak sayılabilirken, sorunlara karşı hem psikolojik hem de fiziksel olumsuzlukların eklenmesiyle sosyal anlamda kişilerarası problemlerin oluşmasına sebep olabilmektedir (Kim vd., 2010).

1.3. İnternet Bağımlılığı

İnternet, gelişmekte olan teknoloji ile birlikte büyüyen ve yenilik içinde her kişi ve kuruma hitap eden bir kitle iletişim aracı olarak çok yönlü araç özelliği taşımakta ve dünyanın her bölgesinde iletişim araçları birbirlerine bağlanarak, zaman fark etmeksizin istenildiği zaman bağlantı kurulduğu bir ağ sistemine sahiptir (Yalçın, 2003). İnternet iki veya daha fazla ağın birbiriyle bağlantılı olması, bu ağlarında

etkileşimiyle birlikte, dünyanın her yerine ulaşım sağlamaya yarayan, iletişim sistemleri şeklinde tanımlanmaktadır (İçel, 1998).

İnternet teknolojisinin temeli Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyet Rusya'nın birbiri ile yarışırcaasına rekabet kurarak yeni projeler ortaya atmasıyla başlamıştır. ABD, ARPA (Advanced Research Projects Agency) projesi ile orduya yönelik bilim ve teknolojiye ileri bir strateji uygulama aracı yapmış ve bu anlamda bir proje tasarlamıştır. ARPA sayesinde desteklenen bu projenin adı ARPANET olmuştur (Arisoy, 2009).

Teknolojinin giderek artması ile birlikte internet, tüm sınırlılıkları aşarak en üst noktaya kadar kendini çıkarmaya başarmış elektronik bir ağıdır. Tüm bireylerin hayatlarını kolaylaştırmaya yarayan bireysel ve toplumsal açıdan bilginin kaynağını belirlemekle birlikte internet, haberleşme, iletişim, sağlık gibi değişik alanlardaki konularda bireye ve topluma yönelik olumlu etkileri olmaktadır. Fakat bunun yanı sıra bireylerin toplumsal açıdan iletişim problemi yaşamalarına sebep olabilmektedir (Bila, 2001).

Başlarda iletişimin sağlanabilmesi için ağlar oluşturulmuş ve bu ağlar kişilerin birbirleri ile iletişim alışverişi yapmalarına olanak sağlamıştır. Bu yüzden internet toplumda yeni bir iletişim ortamı oluşturmaya başlamıştır. Yer, süre gibi kavramların birbiriyle anlaşılan insanlar için önemli olmadığı sanal ortamda farklı kişilerin birbirlerini tanımalarına, her düşüncüyü rahatça paylaşmalarına ortam hazırlayan, insanların vazgeçilmez olarak gördükleri bu ortam internetin oluşumuyla gözlemlenen bazı değişikliklerin olduğunu göstermektedir (Bila, 2001).

Tüm dünyada olduğu gibi internetin hayatımızdaki yeri ve önemi hatta olmazsa olmazı haline gelmesi, onun yaşamımızın bir parçası haline geldiğini göstermektedir (Akgül, 2012).

İnternet kullanımının giderek artmasında etkisi olan etmenlere bakıldığında kullanım ve erişimde kolaylık, her yerde giriş imkanlarının artması, iletişimde ve sosyal ağlarda kolay araç haline gelmesi, kaliteli ve çok kaynağa ulaşılabilir olması internetin kullanım sıklığında artışa neden olan etkenlerdendir (Yellowlees ve Marks, 2007). Bu da internetin giderek bağımlılık boyutunda bir etki yaratmasına sebep olmaktadır.

internet bağımlılığı hakkında yapılabilecek çok fazla bir tanım olmamakla birlikte, alan yazında bazı tanımlamalara yer verilmiştir.

İnternet bağımlılığı, teknoloji bağımlılığının alt başlığı altında değerlendirilirken, teknoloji bağımlılığı ise davranış bağımlılığı kapsamında değerlendirilmektedir. Bu açıdan teknoloji bağımlılığı insan veya araç birleşimi ile oluşan, madde alımı şeklinde olmayan bağımlılıklar kapsamındadır. Pasif olabileceği gibi aktif özelliği de bulunmaktadır. Bu yüzden de internet bağımlılığını teknoloji bağımlılığının bir alt basamağı olarak değerlendirmek mümkündür (Widyanto ve Griffiths, 2007).

İnternet bağımlılığı kavramı ilk defa Dr. Ivan Goldberg tarafından 1996 yılında ortaya atılmıştır. Ancak internet bağımlılığı ile ilgili bir tanım kesin olarak söylenememiştir. Birçok farklı ölçüte bağlı olarak tanımlamalar yapılabilir. İnternette daha fazla vakit harcama ve çevrimiçi sürecinin uzun olması, planlanan zamanı aşarak fazla internette bulunma ve birçok psikolojik ya da sosyolojik sorunlar görülmesi şeklinde tanımlar yapılabilmektedir (Goldberg, 1996).

İnternet bağımlılığı, internetin aşırı kullanımının yoksunluğa sebebiyet verecek şekilde engellenildiğinde saldırgan davranışlar gösteren ve önüne geçilmesi sağlanamayan, aşırı isteklerin oluşmasına neden olan bağımlılık türü şeklinde açıklanmaktadır (Young, 2004).

İnternetteyken zamanın nasıl geçtiğini anlayamama, günlük olarak geçirilen zamanın çoğunu internette harcama ve bundan keyif alma, yoksun bırakıldığında sinirlenme ve öfkeli davranışlar gösterme, yaşantıya karşı ilgisizlik, kişilerarası ilişkilerde aksaklık gibi pek çok unsurun internet bağımlılığını tanımlayacak nitelikler olarak karşımıza çıktığı ifade edilmektedir (Cengizhan, 2005).

İnternet sayesinde insanlar birçok işlemi örneğin alışveriş, iletişim gibi faktörleri bilgisayar kullanarak halletmeye başlamışlar ve bu sayede yapılan işlemlerle birlikte internet kullanımı artmış, bu da kişilerin interneti kontrolsüzce kullanmalarını sağlayan internet bağımlılık türünün oluşmasına neden olmuştur (Goldberg, 1996).

İlk zamanlarda madde bağımlılığı tanımlamalarından yararlanılarak internet bağımlılığı tanımlamaları yapılırken, daha sonra yapılan araştırmalarla birlikte internet kullanmada artış, sosyal hayatta problemler, uyku sorunları, bırakıldığında yoksunluk

gibi davranışlar bağımlılık göstergesi olan davranışlar şeklinde tanımlanmıştır (Young, 1996).

Yapılan bir araştırmada interneti aşırı kullanmanın bir bağımlılık değil sadece kendini başka bir bağımlılığa karşı tatmin ederek dışa karşı korumaya çalışma olduğu söylenilmektedir. Bu açıdan bakıldığında interneti başka bağımlılıklara karşı kendini tatmin edenlerle, internet bağımlısı olanlar arasındaki ayrımın farkına varılması gerekmektedir. Bazı çalışmalara göre de internetin bağımlılık yapmadığı sadece interneti kullanma nedeninin bağımlılığa yönelttiği söylenmektedir. Bu yüzden çalışmalar gösteriyor ki internet bağımlılığı çok tartışmalı bir kavramdır (Young, 1996).

İnternet bağımlılığı yaşayan bireylerde, internetten uzaklaşamama, internette geçirdiği sürenin farkında olmama, internet kullanımı ile ilgili obsesyonlar ve bu konuda dürtüsel davranma gibi durumlarla karşılaşmıştır (Young, 2004).

Young (2007) internet bağımlılığı ile ilgili, “internet kullanma ihtiyacının önüne geçilememesi, internetten ayrı bir zaman diliminde geçirilen vaktin boşa harcandığı fikri, kişinin kendi ve çevresindeki iş, sosyal hayat ve aile hayatında oluşan olumsuzlukların giderek artması” şeklinde bir tanım yapmıştır. Başka bir tanımında internet bağımlılığını “mesleki ve sosyal hayatta oluşabilecek problemlere sebep olan ve kontrol mekanizmasını olumsuz etkileyen klinik bir rahatsızlık” olarak tanımlamıştır. Sonuç olarak internet bağımlılığının, insanlar üzerinde bazı olumlu etkileri olsa da olumsuz etkileri de azımsanmayacak kadar fazladır.

1.4. Oyun Bağımlılığı

Oyun kelimesinin farklı tanımlar kullanılarak yapılmasının beraberinde Türk Dil Kurumu’nun yaptığı tanım; “yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence” şeklindedir (TDK, 2016).

Oyun, çocukların gelişimine katkı sağlayan bir aktivite olup bu sayede duygu ve düşüncelerini dışa vurarak, başkaları ile olan ilişkilerini dışarıdan gözlemleme fırsatı sağlamaktadır. Ayrıca birlikte hareket etmeyi öğrenerek, öğrendikleri oyunları eğlenceli bir ortama dönüştürmektedir (Aydın, 2010).

Gerçek dünyada yapamadığı şeylerin, sürekli engeller konularak izin verilmeyen davranışların oyun yoluyla açığa vurulduğu görülmektedir. Vücutta biriken fazla enerjinin oluşturduğu gerginlik oyun oynatılarak giderilmeye çalışılmış, bu sayede çocukların daha sağlıklı oldukları kanısına da varılmıştır (Sevinç, 2004).

Oyunun toplumsal kuralları, kültürel faktörleri, gelenek göreneklerin yaşama yansıma biçimini ve çocuğun öğrenmesini kolaylaştırmada etkisi olduğu bilinmektedir. Ayrıca gelecekte yaşayacağı problemlerin oyun sayesinde çocuğa ön hazırlık sağlayacağına düşünülmesinden dolayı önemli olduğu ifade edilmiştir (Aydın, 2010).

Oyun, çıkar gözetilmeksizin gönüllü olarak yapılmış sınırlı etkinlikler bütünüdür. Anlık isteklerden uzak bir kavram olan oyun daha çok kuralları ile bütünleşmiş toplumsal bir kavram olmuştur. Amacının sadece kazanmak olmadığı, belirli kuralların karmaşık hale getirilip çocukların kendilerini özgürce ifade ettiği eğlenceli etkinliktir (Sennet, 1996).

Oyunlar genel anlamda iki temel gruba ayrılmaktadır. Bunlar tek başına oynanan oyunlar ve takım halinde oynanan oyunlardır. Oyun çocuğun kendi kendine oluşturduğu bağımsız, sade, gösterişsiz ve tek başına yaptığı etkinliktir. Tek başına oynanan oyunlar, çocuğun grup içinde oynanan oyunlarda kendini gösterme açısından yetersiz kalmasına sebep olabilmektedir. Grupla oyun çocuğun kişiler arası iletişimde büyük etki yaratır. Bu sayede diğer çocuklarla anlaşmayı, onlarla paylaşmayı ve hoşgörülü olmayı öğrenir (Ergün, 1980).

Oyunlar farklı amaçlara hitap etmektedir. Bazı kişiler için bedensel bazıları için zihinsel bazıları için de keyifli zaman geçirilmesini sağlayan bir tür araçtır. Tabi bunun yanı sıra oyunlarda kullanılan oyuncakların da çok büyük etkileri vardır. Ancak her oyun bir oyuncak ile oynamak zorunda değildir. Sportif faaliyetlerle yapılan koşma, malzemesiz oynanan oyuna bir örnek olarak verilebilir (Onur ve Çelen, 2002).

Oyun bakıldığında sadece çocukların vakit geçirdiği bir etkinlik olarak görülmektedir. Ancak yaşı ne olursa olsun herkesin oyun oynamaya ihtiyacı vardır. Oyun stresi azaltır. Kişilere mutluluk hissi verir. Ayrıca sorunlara karşı çözüm üretmede de faydası olan ve keyifli zaman geçirmeye yarayan güzel bir etkinliktir (Nash ve Schaefer, 2017).

Oyun sonucu ne olursa olsun fark edilmeksizin, eğlenmek için yapılan hareketler ve etkinlikler topluluğudur (Yavuzer, 2012). Oyunlar her yaş grubuna hitap etse de

özellikle gençlerin hayal dünyalarını etkileyen, hoş vakit geçirmelerini sağlayan, onlara hayatın tüm kaygı ve endişelerinden kaçma fırsatı vermesiyle gelişmiş sanayinin ilerlemesine faydalı olmuştur. Oyunlar teknolojiyle birlikte video oyunları, bilgisayar oyunları, mobil oyunlar şeklinde birbirine yakın kavramların bir merkezde toplandığı ve oynanırken tuş, kumanda, klavye gibi araçların kullanıldığı ve bu sayede dijital oyun olarak adlandırılan bir kavram haline gelmiştir (Kirriemuir, 2002).

Dijital oyunların her biri birden fazla oyunculu ve farklı ortamlar sunan bir özelliğe sahip olmakla birlikte, oyunu oynayan kişilere mutluluk hissi vererek onların eğlenmesini sağlarken, sanal düşünce ve kişilerarası iletişim kurmada olumlu bir ortam yaratmaktadır (Tsai ve Lin, 2003).

Günümüz teknolojisinin gelişmesi oyunları da etkisi altına almış, bu sayede oyunlar dijital ortamda oynanmaya başlanmıştır. Bu oyunlar telefon, tablet, bilgisayar gibi cihazların kullanımıyla oynanabilen ve bir şey öğretme amacı olmayan oyunlardır. Fakat her yaş grubuna hitap eden bu oyunlar, günlük yaşam aktivitelerini aksatacak kadar hayatımızın içine girerek bazı sorunları beraberinde getirmiştir.

Dijital oyunlar çocukları yeniliklere açık hale getirmede bir grupla beraber çalışma ve problemlerine karşı çözüm üretmede yardımcı olur (Tüzün, 2006). Aynı zamanda bir rekabet ortamı oluşturarak kazanma ve kaybetmeyi, duygularını kontrol altında tutabilmeyi öğretir (Bayırtepe ve Tüzün, 2007).

Kimyasal bir madde kullanılmadan kişinin davranışlarında gözlemlenen, kendini psikolojik anlamda rahatlatmak amacıyla kullandığı araçların da bağımlılık etkisi yarattığı söylenmektedir (Ercan, 2013).

Dijital oyunları oynayan kişilerde problem çözme, karar verme, mantık yürütme gibi gelişimine katkı sağlayan etkiler bir sınır gözetilerek oynandığında da olumlu etkiler yarattığı yapılan çalışmalara göre ifade edilmiştir (Young, 2009).

Olumlu yönlerinin bireye her ne kadar faydası çok fazla olsa da oyuna belli bir sınır konmaksızın aşırı oynanması da olumsuz etkiler yaratmaktadır. Saatlerce oturduğu yerden kalkmadan oyun oynayan kişiler hem fizyolojik hem psikolojik anlamda zarar görmektedir. Bedenen vücudunda yorgunluk, bel, sırt, boyun ağrıları, kaslarda ve iskelet sisteminde bozulmalara rastlanmaktadır. Ayrıca sürekli bir şeyler yeme

isteğiyle birlikte obezite ile sonuçlanan sorunlar meydana getirebilmektedir (AMATEM, 2020).

Aynı zamanda fazla vakit harcanılan oyun kişiyi strese ve saldırganlık davranışlarına iten bir güce sahip olurken, bireyi akademik anlamda da başarısız bir kimliğe, hatta okulu bırakma boyutuna kadar getirmesine sebep olmaktadır (EĞİTEK, 2008).

Oyun oynamak çocukların sosyal ilişkilerinde, zihinsel becerilerinde, psikolojik ve biyolojik gelişimlerinde büyük etkiye sahiptir. İletişim becerileri, karar verme, dikkat ve problem çözme becerilerini geliştirmek gibi birçok fayda sağlar. Biyolojik olarak çok faydası olan oyunun gelişimde etkisi fazladır (Horzum, 2011).

Bağımlılık yapan aktivitelerin en önemlisi, internet ortamında kullanılan dijital oyunlardır. Bunun en güzel örneği, bireylerin interneti çoğunlukla oyun oynama amacıyla tercih etmeleridir. Ayrıca bu durumda internet bağımlılığı ile dijital oyun bağımlılığının birbiri ile ilişkili olduğu söylenilebilir. Belli bir puanı ödüllendiren bilgisayar oyunları, ödül olarak para sunan şans oyunları ve para kazanmayı amaçlatan kumar oyunları, ödül mekanizmasının uyarıcıları arasındadır. Kişiler bu faaliyetlerden bireysel, ailevi ve sosyal anlamda kayıp vermelerine rağmen devam etme dürtülerine engel olamadıklarından bu durum oyun ya da kumar bağımlılığı şeklinde ifade edilmektedir (Uzbay, 2018).

Oyun bağımlılığı, bilgisayar ya da mobil araçlarla uzun süreli, sağlıksız şekilde oynanması ile oluşan bir rahatsızlık olarak kabul edilmektedir. Bilgisayar oyun bağımlılığı ise kişinin kendisini oyundan ayıramaması, sürekli oyunla alakadar olup oyunu düşünmesi olarak ifade edilebilir (Horzum, 2011).

1.5. Telefon Bağımlılığı

İletişim amacıyla kullanılan telefonlar ilk zamanlar fazla bir özelliğe sahip değildi. Sonraki süreçte bu telefonlara mesajlaşma, sesli konuşma, görüntülü konuşma, fotoğraf çekme, mail vs. gibi birçok özelliğin internet ile beraber eklendiği görülmektedir. Herkesin rahatlıkla cebinde taşıyabileceği, erişilebilirliği kolay olan cihazlar yani diğer adıyla akıllı telefonlar hayatımızda yerini almaya başlamıştır (Chave Seo, 2018). Geniş kitlelere sahip olan akıllı telefon kullanıcılarının da gün geçtikçe artmaya başlamasıyla birlikte küçük yaştan yaşlı kesime kadar herkesin kullanabildiği bir iletişim aracı haline gelmiştir.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte kullanımı ve taşınması daha kolay olan güçlü, kişisel ve küçük yapıda birçok araç geliştirilmiştir. Telefon ve tablet buna verilebilecek en iyi örnekleri oluşturmasıyla birlikte, bilgisayar teknolojisinin bir cihazda toplama özelliği olan akıllı telefonlar en iyi araç özelliği göstermektedir (Chen vd., 2011).

Akıllı telefonlar, kullanım bakımından daha geniş bir yapıya sahip olması ve çok daha fazla uygulaması olduğundan günlük yaşamda insanların vazgeçilmezleri arasına girmeyi başarabilmiştir (Alfawareh ve Jusoh, 2014). Bu cihazdan her alanda yardım alınabilmektedir. Örneğin ders ortamında slaytların/fotoğraflarının çekilmesi, dersi dinlerken not tutulmasının zor olduğu alanda ses kaydının yapılması, not defteri amacıyla kullanılması gibi birçok örnek verilebilir. Ancak bu kadar ileri düzeyde hayatımıza giren akıllı telefonlar bağımlılık yaratmaya başlayarak pek çok riskin de oluşmasına sebep olmaktadır.

Akıllı telefonlar he ne kadar günlük hayatta kolaylaştırıcı bir etkiye sahip olsa da bireyi psikolojik açıdan da etkileyen sorunları beraberinde getirebilmektedir. En büyük problem ise giderek artan telefon bağımlılığıdır. Akıllı telefon bağımlılığı yeni gelişen bir bağımlılık türü olduğundan, bu belirtiyi tanımlayan kavram ya da çalışmalar da azdır (Kim vd., 2014).

Akıllı telefonlar, çoğu uygulamaları çalıştırmada internet tabanını kullanmakta ve aynı zamanda bilgisayar oyunlarının da telefonlarda oynanabilmesi imkânı sunmaktadır. Akıllı telefon bağımlılığı tıpkı internet bağımlılığı veya oyun bağımlılığı gibi davranışsal bağımlılık kavramlarıyla aynı özelliklere sahiptir. Bir yandan da bilgisayar kullanımından farklı olarak, akıllı telefonların daha küçük ve taşınabilir olması, ulaşımında kolaylık sağlaması, bu aracın diğerlerinden daha özellikli olduğunu göstermektedir (Marks, 1990).

Akıllı telefon bağımlılığı, aşırı ve kontrolsüz kullanmada sonucu her ne olursa olsun kullanımının bırakılmaksızın devam edilmesi durumudur (Kamibeppu ve Sugiura, 2005). Her güzelliğiyle hayatımıza sağladığı kolaylıkla bize olumlu birçok etkisi olan akıllı telefonların da uzun süre kullanılması, cihazlara olan bağımlılığın başlamasıyla, kişileri olumsuz bir sürü sorunla karşı karşıya bırakabilir. Sürekli kullanım sağlayan kişilerde başta uyku problemleri, agresiflik, stres, kaygı, patolojik bozulma ve sosyal ilişkilerde bozulmalara sebep olabilmektedir (Samaha ve Hawi, 2016). Yapılan bir

araştırmaya göre, kişilerde duygusal dengesizlik durumunun olduğu ayrıca yalnızlık, utangaçlık ve kararsızlık gibi olumsuzluklara da rastlanıldığı bilinmektedir (Bian ve Leung, 2015).

1.6. Sosyal Medya Bağımlılığı

Sosyal medya, herhangi bir iletişim aracını tanımlama amacıyla kullanılan kavram olmakla birlikte kişilerin birbiriyle fikir alışverişi yaptıkları, düşüncelerini paylaştıkları, ortak bir beğeni sağladıkları, fikirlerin uyumu ile ilgili bir alandır. Aynı zamanda web, bilinen üzerine teknoloji temelli olup, insanları istediği uygulamaların içeriklerinde değişiklik yapmalarını sağlamaları ve paylaşım yapmaya olanak sağlayan uygulamalar şeklinde tanımlanmıştır (Daştan, 2012).

Sosyal medya kişilerin kendilerine bir profil oluşturarak arkadaş edinmelerine ve onlarla iletişim kurmalarına imkân vermektedir. Oluşturulan profil ile insanların kendi özelliklerini bu sayfaya yazmaları, karşılığında diğer insanları görüp kendi kişiliklerine uygun olan bireylerle sohbet etme, takipleşme gibi olanakların sağlandığı bir uygulamadır (Boyd ve Ellison, 2007).

Sosyal medya aşırı kullanıldığı zaman kişilerde bağımlılık etkisi yaratarak çeşitli problemlere yol açmaktadır. Bağımlılık ise kullanım süresindeki artış ve bu sürenin giderek artmaya devam etmesi durumunda oluşmaya başlamaktadır. Durumun devam etmesi halinde olumsuz bir sürü etken ile karşılaşabilmektedir. Yaşanılan olumsuzluklarda kişiyi günlük yaşamdaki faaliyetlerinden alıkoymaktadır. Ayrıca çeşitli sağlık problemleri ve akademik hayatta başarısızlıklar gibi sorunları beraberinde getirebilmektedir (Otu, 2015). Bu sorunları oluşturan etmenler; sürekli sosyal medyayı düşünerek zamanını harcamak, sosyal medya dışında geçirilen zamanın anlamsız olduğunu düşünmek, kullanımda giderek bir artışın olması ve bu durumu kontrol edememe, aile ve sosyal yaşamdan uzaklaşma, sosyal medyaya erişimin olmadığı veya aşırı kullandığı zamanlarda olumsuz duygu ve düşünceye kapılması şeklinde sıralanabilir. Sosyal medyanın olumlu ve olumsuz bir sonuca yol açmayacağından, sadece kullanan kişinin sosyal medyayı kullanma süresindeki artışı ya da kullandığı sosyal medya türü belirli olumsuzluklara sebep olabileceğinden, kişilere yüklenilerek sonuca ulaşılması mümkün olmayabilir (Ahmad ve Buchanan, 2015).

Sosyal medya bağımlılığı, literatürde görülen diğer bağımlılık türleri gibi, davranışa dönük olan bağımlılık türlerine dahil edilmiştir. Sosyal medyanın internet ortamında kullanılan uygulamalara dahil edilmesi, ayrıca sanal ortamın her türlü imkanına sahip olması, onu bir açıdan internet bağımlılığı olarak da değerlendirmeye sebep olmaktadır (Ünal, 2018).

Kişilerin sosyal medya bağımlısı olup olmadığını anlamak için birkaç durumdan bahsedilebilir. Biri kullanımda çok fazla zaman harcayıp günlük hayatındaki işlerini aksatması diğeri ise uyku problemleri yaşamasıdır. Bunlar kişinin sosyal medya bağımlısı olduğunun göstergesidir. Ayrıca sanal ortamda tanıştığı kişilerle etkileşime girip daha sonrasında bu durumdan zarar göreceğe hale geliyorsa, davranışa dönük bir bağımlılık hali yaşadığı söylenilebilir (Çam, 2012).

BÖLÜM 2: EKRAN MARUZİYETİ

2.1. Ekran Tanımı ve Türleri

İnsanoğlu kendini tanıma, farkındalığını artırma, sosyalleşme ihtiyacını giderme arzusu ve merakı sayesinde farklı zaman dilimleri içinde eklektik bir şekilde keşif ve icatlar ortaya koymuştur. Ateşin keşfedilmesi, yazının bulunması, farklı kıtaların keşfi, matbaanın icat edilmesi, sanayi inkılabı ve son olarak ekranın hayatımıza girmesi ile bu arzu ve merakın nispeten giderildiği düşünülmektedir.

Dilimize Fransızcadan kazandırılmış olan ‘ekran’ kelimesi, “‘Üzerine bir cismin ışık yoluyla görüntüsü düşürülen, saydam olmayan düz yüzey, görüntülük’’ olarak tanımlanmaktadır. Ekran, insan hayatındaki birçok şeyi kolaylaştırırken aynı zamanda yaşam biçimimizin giderek daha karmaşık bir hal almasında da etkili olmaktadır. Ekran, yaşamımızın merkezine zaman içinde gelmiştir. Nitekim, 2000’li yıllardan sonra gelen nesilleri ifade etmek için “Dokunmatik Ekran Kuşağı” tanımlamaları kullanılmaktadır (Şirin vd., 2013). Günümüzde ekran; televizyon, tablet, akıllı telefon, bilgisayar kapsayacak şekilde yaygın olarak kullanılmaktadır.

Televizyon; En çok vakit geçirdiğimiz yaşam alanlarımızdan biri olan evlerimizde yer alan ve ekran denildiğinde akla ilk gelen araç televizyondur (Türkiye Pedagoji Derneği, 2015). Televizyon, hem sözlü hem de yazılı mesajları eş zamanlı olarak iletme imkanı sunan bir cihazdır. Bu cihaz yetişkinlerin günlük yaşamlarında yer edinmekle birlikte televizyon seyretmek okuma yazma gerektirmediği için bebeklik dönemi itibariyle her yaştaki çocuğun kolayca ilgisini çekmektedir. Özellikle işitsel ve görsel duylara hitap etmesi çocukların dikkatini daha çok çekmesine neden olmaktadır. Bu nedenle çocukların en çok maruz kaldığı ekranın televizyon olduğu söylenir ve doğru bir şekilde kullanıldığında olumlu etkisinin olabileceği gibi kontrolsüz kullanımında da olumsuz etkileri gözlenebilmektedir. Nitekim televizyon ekranında hızlı bir şekilde akan görüntüler gelişmekte olan çocuk beynini olumsuz etkileyebilmektedir (Büyükbaykal, 2007).

Erken çocukluk dönemi bilişsel, fiziksel, motor ve dil gelişiminin en hızlı olduğu dönemdir (Van vd., 2004). Çocukların cinsiyeti, gelişim düzeyi, ailelerinin gelir düzeyi ve aile yapısı televizyon karşısında vakit geçirme sürelerini farklı etkilemektedir. Aynı zamanda yaşa göre de çocukların gelişim özellikleri değişiklik

göstermekte ve buna bağlı olarak televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi farklılık göstermektedir. Özellikle bebeklik döneminde oluşan şemalar, sakin işlevsel süreçlere ihtiyaç duymaktadır. Fakat televizyon ekranının hızlı ve değişken görüntüleri çocukların zihninde oluşması gereken şemaların önünde engel olabilmektedir. Chonchaiya ve Pruksananonda (2008), yaptıkları çalışmada iki yaş altındaki çocukların günlük iki saatten fazla televizyona maruz kalmanın çocukların dil gelişimlerini olumsuz etkilediğini saptamıştır. Bununla birlikte üç yaşından önce şiddet içerikli televizyon programları izleyen çocukların izlemeyen çocuklara göre dikkat problemlerinin daha fazla olduğu görülmüştür. Benzer şekilde televizyonun ebeveyn çocuk arasındaki nitelikli ilişkinin oluşmasında olumsuz etkilerinin olduğu da belirlenmiştir (Kostyrka vd., 2017).

Tablet; İnternette gezinmek, müzik dinlemek, e-posta göndermek, fotoğrafları saklamak ve görüntülemek, video izlemek, oyun oynamak, e-kitap okumak için kablosuz internet bağlantısı kullanan renkli ekrana sahip, klavyesiz, kolay taşınabilen cihaz olarak tanımlanabilmektedir (Shurtz vd., 2011). Dokunmatik ekranlı tabletlerin taşınabilirlikleri, dokunmaya dayalı özellikleri, bilgisayarlara kıyasla düşük maliyetleri ile çocukların dokunmatik ve etkileşimli teknolojiyi kullanmayı tercih etmeleri nedeniyle kullanımı yaygın hale gelmiştir. Bununla birlikte çocuklar, keşfetme isteği ve özgürlüğü ile tabletleri kimseden yardım almadan, hızlıca kullanmayı öğrenebilmektedirler. Ayrıca geleneksel masaüstü ve/veya dizüstü bilgisayarlardan farklı olarak, teknolojinin daha küçük boyutu ve dokunmatik ekranı nedeniyle tablet teknolojisinin kullanımı çocuklar için daha kolay hale gelmektedir. Özellikle 2010'lu yıllardan sonra tabletler hem teknolojinin daha hızlı gelişmesi hem de farklı seçeneklerin artmasına bağlı olarak bugünkü anlamda kalitesi düşük olsa da tablet kullanımı çocuklar arasında artış göstermiştir. Gündoğdu vd. (2016), tarafından okul öncesi çocukların medya kullanımını belirlemek amacıyla yapılan çalışmada ilk sırada bilgisayar, ikinci sırada tablet kullanımının olduğu saptanmıştır. Tablet kullanım amacının okul öncesi çocuklarda dijital oyun oynama ve çizgi film izleme olduğu, tercih edilme nedeninin ise rahat olması ve bağımsız kullanılabilmesi olarak belirlenmiştir (Aral ve Doğan Keskin, 2018).

Akıllı Telefon; Bireylerin “yanında taşıyabildiği, kablosuz telefon, mobil telefon” olarak tanımlanan cep telefonları başlangıçta sadece iletişim amacıyla kullanılmasına

karşın günümüzde ivme ölçer, pusula, mikrofon, hesap makinesi, dijital albüm gibi farklı amaçlar için kullanılmaktadır (Sağbaş ve Ballı, 2016). Çocukların akıllı telefonlarla tanışma yaşı oldukça erken dönemlerde başlamaktadır. Çocukların on iki-yirmi üç ay arasında cep telefonu ile tanıştığı yani kullanmaya başladığı bilinmekte ve ebeveynler, çocuklarının cep telefonunu en fazla çizgi film izleme ve oyun oynama amacıyla kullandıklarını belirtmektedir. Cep telefonunun tercih edilme nedenlerinde erişilebilir olması ve ebeveynlerin elinde olması nedeniyle çocukların görmesi olarak belirlenmiştir (Aral ve Doğan Keskin, 2018). Nitekim Türkiye İstatistik Kurumu, yayınladığı raporda hanelerde bilişim teknolojileri bulunma oranında akıllı telefon kullanım oranı %99,4 olarak saptamıştır.

Bilgisayar; Günlük yaşamımızı kolaylaştıran Türkiye’de 1990’lı yılların başında şimdiki görüntüsünden çok daha kaba, tüplü monitör ve CD, Flash Bellek yerine disket kullanılan kasalardan oluşan bilgisayar, tek bir kişi tarafından bulunmamıştır. Basit bir hesap makinesi işletimi ile başlayan ilk bilgisayar deneyimi yıllar içinde gelişmeye devam etmiştir (İpek, 2001).

Bilgisayarın kullanımının daha üst bilişsel beceriler gerektirmesinden dolayı çocuklar televizyon kullanımına kıyasla bilgisayar kullanımına daha sonraki yıllarda başlamaktadır. Gelişen teknoloji ile birlikte bilgisayar kullanım yaşı yirmi dört-otuz beş ay arasında başlamaktadır. Bilgisayar kullanım amacı daha çok çizgi film izleme ve dijital oyun oynama iken bilgisayarın diğer teknolojik aletlere tercih edilmesinin sebebi, ekranının büyük olmasından kaynaklandığı söylenebilmektedir. Bilgisayarın, iki-beş yaş arası çocukların el-göz koordinasyonlarına katkı sağlarken eğlenceli bir ortam da sağlayabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte okul öncesi dönem çocukları bilgisayardaki sanallık üzerinden öğrenmesini gerçekleştirememektedir (Plowman vd., 2010).

2.2. Ekran Maruziyeti Kavramı

Ekran maruziyeti, televizyon, tablet, akıllı telefon ve bilgisayar aracılığıyla çocuğa ulaşan uygulama, oyun, sosyal medya, program, dizi gibi sanal ortam içerikleri ile karşılaşılması ve ekran karşısında geçirilen süre olarak tanımlanabilmektedir.

Ekran maruziyet süresinin artması çocukları gerçek hayattan uzaklaştırarak gelişimlerini olumsuz etkilemektedir. Maruz kalınan süreye, içeriğe, çocuğun yaşı ve

gelişim dönemlerine göre çocuk üzerinde olumlu ve olumsuz etkiler yaratmaktadır. Maruz kalma süresinin etkili bir şekilde yönetilmesi çocuğun deneyimlerini anlamak açısından önemlidir. Aynı zamanda çocukların birçoğu ekran kullanımını doğrudan gerçekleştirirken bazıları da ekranın açık olduğu ortamda bulunup arka plan kullanıma maruz kalmaktadır (Brown vd., 2011).

2.3. Ekranın Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Gelişimine Etkileri

Günümüzde ekran kullanımı yetişkinler için öğrenme, eğlence, iş, iletişim, güncel olayları takip etme gibi farklı amaçlarla kullanılmasının yanı sıra çocuklar için de eğitim, eğlence, iletişim amacıyla kullanılmaktadır. Teknolojinin gelişmesi ve kullanımının yaygınlaşması ile birlikte bebekler ve çocukların ekran maruziyetleri giderek artmaktadır. Ekran kullanmaya başlama yaşı son yapılan çalışmalarda altı ay olarak belirlenmiştir. Ayrıca erken çocukluk dönemi özellikle fiziksel, bilişsel, sosyal duygusal, motor ve dil gelişimlerinin hızlı olduğu bir dönemdir. Bu nedenle ekrana kullanımının olumlu ve olumsuz etkileri olabilmektedir (Yalçın ve Erden, 2018).

2.3.1. Ekran Maruziyetinin Çocukların Gelişimine Olumlu Etkileri

Ekran kullanımının çocukların fiziksel, sosyal duygusal, motor ve dil gelişimlerine olumlu etkileri araştırmacılar tarafından ortaya konulmuştur. Eğitici programları izleyen çocukların sosyal becerileri, dil becerileri ve okula hazır bulunuşlukları gelişmektedir (Anderson vd., 2001). Özellikle çevresel yoksunluk nedeniyle dezavantajlı grupta olan çocukların sosyal gelişimlerinin desteklenmesi için ekran kullanımının etkili bir yöntem olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda yapılan sistematik bir derleme çalışmada okul öncesi dönemde nitelikli eğitim içeriği izlemenin, çocukların temel akademik becerilerini geliştireceği belirtilmiştir. Ayrıca anaokuluna devam eden altı yaş grubundaki çocukların kavram gelişiminde bilgisayar destekli öğretimin etkisinin incelendiği deneysel çalışmada, deney grubundaki çocuklara 15 hafta süreyle haftada bir kez bilgisayar destekli öğretim programı uygulanmış kontrol grubuna böyle bir eğitim verilmemiştir. Araştırma sonucunda bilgisayar destekli öğretim alan çocukların kavram gelişim puanlarının anlamlı olarak farklılaştığı belirlenmiştir (Bütün Ayhan ve Aral, 2009).

Çocukların ekran süresinin her zaman pasif ve onları hareketsiz bırakması gerekmez; dijital medya kullanımı fiziksel aktiviteyi teşvik edebilir ve tamamlayabilir. Özellikle

üç yaşından sonra çocuklar, kendileri için tasarlanmış etkinlik temelli uygulamaları taklit edip katılım sağlayabilirler (Moody vd., 2010). Bununla birlikte üç yaşındaki çocuklarda teknolojik alet kullanımı ile ince motor gelişimleri arasında pozitif yönde ilişki olduğu saptanmıştır. Ayrıca ekrandaki nitelikli içerik, bir ebeveyn ya da bakım veren ile birlikte izlendiğinde içerik hakkında konuşulduğunda dil öğrenmeye yardımcı olabilir. Ayrıca çocuklar yirmi dört aylıkken ilgili bir yetişkin ile ekranda görüntülü sohbetten veya çocuğa cevapları seçmeye yönlendiren etkileşimli bir dokunmatik ekran ara yüzünden kelimeler öğrenebilirler. Bunlara ek olarak tablet kullanımının çocukların erken okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesinde ve çocukların ikinci bir dil edinmelerinde olumlu bir etkisi olduğu bulunmuştur (Pellerin, 2013).

Çocukların gelişim yaşlarına uygun kaliteli tasarlanmış bilgisayar uygulamaları ve programlar çocukların soyut düşünme, yansıtıcı düşünme, akıl yürütme, planlama, bilgiyi analiz edip değerlendirme becerilerini geliştirmektedir. Aynı zamanda çeşitli araştırmalar çocukların yapısal bilgi, problem çözme becerileri, yazma ve çizim becerilerinin yanı sıra harf ve sayı tanımadaki kazanımları elde etmelerinde eğitimde tablet teknolojisinin kullanımının etkili olduğunu, eğitim programlarının üç-beş yaş arası çocuklarda bilişi ve genel bilgiyi, sosyal ve duygusal gelişimlerini geliştirmede başarılı olduğunu ve çocukların üst bilişsel becerilerinin gelişimini de desteklediğini belirtmektedir (Wong, 2012).

Ancak ekranla öğrenmenin, çocukların davranışını hem olumlu hem de olumsuz olarak etkileyebileceği unutulmamalıdır. Bu nedenle kaliteli içeriğin sağlanması çok önemlidir. Öyle ki uygun şekilde kullanıldığında, ekran süresi aşırı heyecanlı veya sıkıntılı bir çocuğu sakinleştirebilir (örneğin, tıbbi bir uygulama sırasında. Öte yandan içeriği kontrol edilmeden, süre sınırı, ebeveyn ya da bakıcı rehberliği olmadan ekrana maruz kalmanın çocukların gelişimleri üzerine olumsuz etkileri de olduğu bilinmektedir (McQueen vd., 2012).

2.3.2. Ekran Maruziyetinin Çocukların Gelişimine Olumsuz Etkileri

Bebeklik döneminden itibaren okul öncesi dönem ve ergenlik döneminde günlük yaşamda kullanılan ekranın tüm çocukluk dönemlerinde olumsuz etkileri olduğu bilinmektedir. Bu olumsuz etkilere bakıldığında erken çocukluk döneminde ekrana

aşırı maruz kalma, pek çok gelişimsel ve davranışsal sağlık riski oluşturduğu görülmektedir. Okul öncesi dönem çocuklarının ekran kullanım süresinin artmasıyla birlikte normal gelişim özelliklerinden sapmalar olmakta ve çocuklar yapılan gelişimsel taramalarda düşük performans göstermektedirler (Madigan vd., 2019).

Erken çocukluk döneminde ekran maruziyeti, bütün gelişim alanlarını etkilemekle birlikte özellikle hızlı gelişim gösteren beyindeki sinaptik bağlantıların oluşmasına engel olmaktadır. Ekran maruziyetinin, beyin gelişimine etkisi nedeniyle sonraki yıllarda çocukların bilişsel gelişimlerinde olumsuz etkiler görülmektedir (Hu vd., 2020). Amerikan Pediatri Akademisi iki-beş yaş arası çocukların ekran kullanım süresinin bir saati geçmemesini önermektedir. Buna rağmen çoğunlukla çocukların ekran kullanımı önerilen sürelerin üzerindedir ve ebeveynler tarafından ekran kullanım sürelerinde tutarsız denetimler olmaktadır. Zira yapılan çalışmalarda ekran kullanım süresi denetiminde tutarsızlık olan çocukların bilişsel gelişimlerinde gecikmelerin olduğu gözlenmiştir (John vd., 2021). Benzer şekilde üç-beş yaş arasındaki çocukların ekran maruziyeti ile beyin gelişiminde bilişsel fonksiyonları incelemek amacıyla çocukların beynini görüntülediği ve ailelere anket uyguladığı araştırmada, APA'nın önerdiği süreden fazla ekrana maruz kalan çocukların beyin gelişimlerinin olumsuz etkilendiğini belirlenmiştir. Bunun yanı sıra ekran içeriklerinde hızlı görüntü akışı meydana gelmektedir. Bu durum çocukların odaklanma sorunu yaşamalarına sebep olmaktadır. Benzer sonuçları elde eden Kanada Pediatri Derneği de ekran içeriklerinin fazla uyaran içermesi nedeniyle çocukların eş zamanlı olarak birçok şeye dikkat etmesi gerektiği için ekran kullanımı fazla olan çocukların diğer çocuklara göre daha az odaklanabildiklerini belirtmektedir (Canadian Pediatric Society, 2019).

Diğer yandan ekran maruziyeti, yürütücü işlevleri zayıflatmakta, dikkat eksikliği ve hiperaktivite semptomlarını artırmaktadır. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite artışı olan çocukların ekran kullanımlarına ebeveynlerin yardımcı olmaları önemlidir. Nitekim okul öncesi dönem çocuklarının ebeveynlerine verilen eğitim programının etkisinin araştırıldığı çalışmada ekran süresinin azalması ile çocukların dikkat sürelerinde iyileşmeler olduğu saptanmıştır. Ayrıca ekrana uzun süre maruz kalmak çocuklarda davranış sorunlarının oluşmasına neden olmaktadır (Lin vd., 2020).

Bebekler ve çocuklar, ekranın iki boyutlu yapısından gerçek hayattaki üç boyutlu yapıya geçişi anlamlandırmada yeterli olgunlukta değillerdir. Bu dönemde çocuklarda dikkat ve sembolik düşüncenin ekrandan bilgi aktarımı yapabilmek için yeterli olmadığı bilinmektedir. Ekran kullanımı aynı zamanda çocukların bilgiyi işleme biçiminde de etkilidir. Ekran maruz kalan çocuklar yüzeysel düşünme eğilimindedirler (Canadian Pediatric Society, 2019), problem çözme becerileri ekran maruziyeti olmayan çocuklara göre daha zayıftır. Bununla birlikte çocuklar ekrana maruz kaldıklarında, karşılıklı olarak sözlü iletişim başlatıp sürdürmedikleri için dil gelişimleri olumsuz etkilenmektedir. Yapılan çalışmalarda ekran kullanımı fazla olan çocukların seslendirmeleri, alıcı ve ifade edici dil becerileri olumsuz etkilenmiş, zayıf kelime dağarcığına sahip oldukları saptanmıştır. Ayrıca okul öncesi dönemde ekran kullanımı ile okuma etkinlikleri arasında bir ilişki olduğunu gösteren güncel bir araştırmaya göre, teknolojik alet kullanan iki yaşındaki çocukların, üç yaşına kadar basılı kitap okumaya daha az zaman harcadıkları tespit edilmiştir (McArthur vd., 2021).

Günde iki saatten fazla ekrana maruz kalan okul öncesi dönem çocuklarının duygu düzenleme becerilerinin ve prososyal davranışlarının azaldığı saptanmıştır. Okul öncesi dönem çocuklarında ekran maruziyeti olan çocuklar, duygusal ve sosyal iletişim kurmada zorluk çekmektedirler. Benzer şekilde zayıf sosyal beceri kişilerarası iletişimde iyi olmamaları ve problem çözme becerilerinin düşük olduğu belirlenmiştir (Mistry vd., 2007).

Öte yandan ekran kullanımı çocukların fiziksel ve motor gelişimleri üzerinde de etkilidir. Televizyon ile karşılaştırıldığında, tablet kullanan çocukların boyun duruşları daha zayıf bulunmuş ve postür çeşitleri ve aktivitesi artmıştır. Tablet kullanımının artması kas-iskelet sistemi riskini ve ekransız oyuna kıyasla hareketsizliği artırmaktadır (Howie vd., 2017). Bunun yanı sıra okul öncesi dönem çocuklarının temel motor becerileri, ekran zamanı ve fiziksel aktivitelerini belirlemek için yapılan araştırmada fiziksel aktivitelere katılan çocukların motor becerileri ile yoğun fiziksel aktiviteye katılımları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. İki- beş yaş arası çocukların ekran kullanımları için günde bir saat ve ebeveynlerle birlikte nitelikli vakit geçirmesi önerilirken Webster vd. (2019), okul öncesi dönem çocuklarıyla yaptıkları çalışmada çocukların önerilen süreden 5 kat daha fazla ekrana maruz kaldıklarını saptamışlardır.

Bununla birlikte ekrana fazla maruz kalan çocukların daha zayıf el becerilerine sahip olduğu belirlenmiştir. Erkekler ve kızların eşit sürede ekran maruziyeti yaşamalarına rağmen erkeklerin kızlara göre daha zayıf el becerisine sahip olduğu görülmüştür.

Ekran kullanımı okul öncesi dönem çocuklarının uyku kalitesini de etkilemektedir. Çocuklarda ekran süresinin fazla olması uyku problemlerinde artışlara sebep olmaktadır (Cheung vd., 2017). Daha geç yatma saatleri, daha kısa uyku süresi ve kesintili uykuya sebep olmakla birlikte uyku düzenine zarar vermektedir. Yapılan son çalışmalarda okul öncesi dönem erkek çocuklarda taşınabilir teknolojik aletlerin kullanımının taşınabilir olmayanlara göre uyku süresi ile daha güçlü bir ilişki ortaya konmuştur. Bununla birlikte bazı çocukların yatak odalarında teknolojik alet bulunmaktadır. Çocukların yatak odasında en sık bulunan teknolojik aletin televizyon olduğu, ekran maruziyet süresinin artmasının çocukların uyku sürelerini azalttığı fakat yatak odasında teknolojik alet bulunma durumunun uyku süresi üzerinde etkili olmadığı saptanmıştır. Buna karşın çocukların yatak odasında televizyon olması, uyku sorunları ve daha az duygusal tepkiyle ilişkilendirilmiş, yatak odasında bilgisayar, televizyon olan ve ekran kullanımı iki saatten daha fazla olan çocuklarda uyku süresinin azaldığı saptanmıştır. Benzer şekilde yatak odasında televizyon ya da mobil cihazların olması ekran maruziyet süresini artırırken çocukların uyku süresi de önemli ölçüde azalmaktadır. Bu durum sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerde daha yaygın olarak gözlenmiştir. Aynı zamanda yatak odasında teknolojik aletlerin varlığı uyku döngüsünde önemli bir hormon olan melatonin baskılanması ve uyku süresinin azlığı ile ilişkilendirilmiştir (Hill vd., 2016).

Okul öncesi dönemde çocuklar, yemek saatinde sıklıkla teknolojik aletleri kullanmaktadır. Yapılan çalışmalarda çocukların aşırı kilolu/obez durumu ile daha fazla televizyon izleme süresi arasında pozitif yönde ilişki bulunmaktadır (Hu vd., 2019). Reklamlar da çocukların yemek yeme davranışı üzerinde etkilidir. Nitekim ekran başında geçirilen zaman, daha aktif uğraşların yerini alabilir, abur cubur ve fast food reklamları çocukların belirli yiyecek ve ürünlere yönelik isteklerini artırır ve televizyon izlerken atıştırma artar. Bu da obezite için bir risk faktörüdür. Diğer yandan televizyon karşısında yemek yiyen çocukların ilerleyen dönemlerde yürütücü işlevlerde daha düşük performans sergiledikleri görülmüştür. Bununla birlikte yemek zamanlarında ebeveynlerin çocuklarına karşı duyarlılığı konusunda akıllı telefon

kullanımı üzerine yapılan çalışmada ebeveynlerin yaklaşık üçte birinin tüm öğün zamanlarında akıllı telefon kullandığı görülmüştür. Ebeveynlerin çocuklarından daha uzakta bulunma, göz teması kurmama, çocuklarının duygusal sorunlarına, iletişim kurma girişimlerine ve güvenliklerine dikkat etmeme eğiliminde oldukları ve bununla birlikte çocukların hayal kırıklıklarını ifade ederek, etkileşimden kaçarak veya dikkat çekici davranışlarla ebeveynlerinin ilgisini çekmeye çalıştıkları saptanmıştır (Elias vd., 2020).

Benzer şekilde teknolojik aletlerin kullanımı ebeveyn-çocuk aktivitelerini günlük olarak kesintiye uğratar ve çocuk-ebeveyn etkileşimlerinin kalitesini ve miktarını azaltır (Yengil vd., 2019). Örneğin başlangıçta, televizyon izleme, iyi bir aile faaliyeti olarak başlayıp aileyi bir odada bir araya getirmek için ideal bir fikir olarak görülmekteydi. Aynı zamanda çocukların televizyon izlemesi ya da televizyon açıkken aynı ortamda bulunması da çok ilgi görmüyordu çünkü küçük çocukların televizyon programlarına dikkat etmediğine inanılıyordu. Fakat yapılan çalışmalar gösteriyor ki televizyon açıkken doğrudan izlemese dahi arka planda televizyona yüksek oranda maruz kalmanın, beş yaşından küçük çocuklarda dil kullanımı ve edinimi, dikkat, bilişsel gelişim ve yürütücü işlevi olumsuz etkilediği bulunmuştur. Aynı zamanda ebeveyn-çocuk etkileşiminin miktarını ve kalitesini azalttığı ve oyundaki dikkati dağıttığı saptanmıştır. Bunlara ek olarak televizyon ve video izlemenin, derinlemesine düşünmeyi ve yorumlamayı azalttığı ve hayal gücünü ve yaratıcılığı bastırdığı, teknolojik aletlerin kullanımının bozulmuş duygusal ve sosyal zekâ, teknoloji bağımlılığı, sosyal izolasyon gibi sorunlara sebep olduğu belirlenmiştir (Moon vd., 2019).

Teknolojik aletlerin çocuklar tarafından ne kadar kullanıldığı, ailelerin çocuklarına izin vermeleri ve imkân tanınmaları önemli bir konudur. Fakat bunun kadar önemli olan bir başka durum, çocukların bu teknolojik araçları ne kadar ve nasıl kullandıklarıdır (Canberk ve Sağıroğlu, 2007). Bu konuda çocukların internet ve teknolojik aletler aracılığıyla karşılaşabilecekleri olumsuz sosyal, duygusal ve fiziksel faktörleri azaltma veya engel olmada ailenin yapacağı süre ve içerik denetimleri önemlidir. Yetişkinler, görüntülenilen ile gerçek hayat arasında bağlantı kurabilir ve dikkat, hafıza ve düşünme gibi dil ve bilişsel becerilerin geliştirilmesinde etkili olabilirler bu nedenle aileler ekranı çocuklarıyla izlemelidirler. Örneğin çocukların, on beş aylıktan başlayarak

laboratuvar tabanlı çalışmalarda dokunmatik ekranlardan yeni sözcükler öğrenebilirler ancak bu bilgiyi üç boyutlu dünyaya aktarmada sorun yaşamaktadırlar. Bu nedenle ekran kullanımının ailelerle birlikte olması önemlidir. Bu durumun, Vygotsky'nin dil gelişimi teorisine dayanmakta olduğu görüşü de bulunmaktadır. Nitekim dil edinimi, sosyal etkileşime dayalıdır ve çocukların sözcükleri, eylemleri ifade etmeleri desteklenmelidir. Ebeveyn eğitim programları çocukların ekran kullanımının denetlenmesi konusunda etkilidir. Okul öncesi dönem çocuklarında ebeveyn eğitim programının çocukların ekran kullanımı, uyku kalitesi ve psikososyal uyum üzerindeki etkisini araştıran çalışmada, ekran kullanım süresinin artması, çocukların fiziksel ve psikososyal sağlığını etkilediği bununla birlikte ekran süresinin azalmasının okul öncesi dönem çocukların uyku kalitesini ve dikkat süresini iyileştirdiği saptanmıştır (Lin vd., 2021).

Erken yaşta ekranlara maruz kalan okul öncesi çocukların bulanık görme olarak bilinen göz rahatsızlığı olan astigmat riski, hem ekrana toplam maruz kalma yılı hem de ortalama günlük ekrana maruz kalma süresi ile artmıştır. Bununla birlikte hem bağırsak hem de tükürük mikrobiyotasının çeşitliliği ve bileşimi insan sağlığı ve hastalıklarında oldukça önemlidir. Yapılan güncel çalışmalar göstermektedir ki; ekran başında hareketsiz oturma süreleri yüksek olan çocukların, ekrana maruz kalma süreleri düşük olan çocuklara kıyasla mikrobiyotada daha düşük çeşitlilik, farklı bir kompozisyon ve işlevsellik sergilemiştir (Engberg vd., 2021).

Ek olarak, Çin'de 29.461 okul öncesi dönem çocuk ve birincil bakım verenleri ile yapılan çalışmada ekran maruziyeti erken başlayan çocukların, günlük ekran kullanımı fazla olan çocukların ve doğumdan itibaren sürekli olarak ekrana maruz kalan çocuklarda okul öncesi dönemde otistik benzeri davranışların varlığı ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Benzer sonuçların elde edildiği güncel başka bir çalışmada da normal gelişim gösteren çocuklarla karşılaştırıldığında Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocukların, ekran süresinin daha uzun olduğu bununla birlikte özellikle duyusal otizm benzeri semptomların şiddetli olduğu ve dil gelişiminde belirgin gecikme olduğu gözlenmiştir (Dong vd., 2021).

2.4. Ekran Maruziyetinin Önlenmesi

Tüm Dünyada çocukların ekran kullanımı ile ilgili öneriler yayınlanmaktadır. Avustralya Sağlık Bakanlığı, iki yaşın altındaki çocukların televizyon izlememesini ve iki ila beş yaş arasındaki çocukların günde bir saatten fazla televizyon izlememesini önermektedir. Amerikan Pediatri Akademisi (Hill vd., 2016) ebeveynlere; iki yaşından küçük çocukların ekran ile karşılaşmamasını, okul öncesi çocuklarının ise bir-iki saat zaman ayırmasını, ebeveynlerinin bu zamanı çocuklarıyla birlikte geçirmesini bununla birlikte ev içinde ekran ile ilgili kuralların net olması, çocukların yatak odalarında teknolojik aletlerin bulunmamasını önermektedir. Ülkemizde Yeşilay (2019), sıfır-üç yaş grubundaki çocukların ekranla tanışmaması gerektiğini, üç yaşından sonra ise süre ve içeriğin kontrol edilmesi dahilinde ve üç yaşından altı-yedi yaşına kadar günlük yarım saati geçmeyecek şekilde kullanılmasını önermektedir. Burada önemli olan her cihazın yarım saat kullanılması değil tüm cihazların toplam yarım saat kullanımı şeklindedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ, 2019), yayınladığı kılavuzda bebekler ve küçük çocukların pasif olarak televizyon veya diğer ekranların başında bırakılmaması ve iki yaşın altındaki çocukların da bilgisayar oyunları da dahil ekran başında sabit olarak zaman geçirmemesi gerektiği ifade vurgulamıştır. İki-dört yaş çocukların ise ekran başında günde bir saatten fazla vakit geçirmemesi için aileleri uyarmıştır. Bu bir saatlik sürenin de ailelerin kontrolü dahilinde olması gerekmektedir. Bir yaşından küçük bebeklerin ise herhangi bir şekilde elektronik ekranlara maruz bırakılmaması önerilmektedir.

Office of Communications (Ofcom) olarak bilinen Birleşik Krallık'taki hükümet onaylı yayın, telekomünikasyon ve posta düzenleyicisi ve rekabet otoritesi kurumu, Covid-19 pandemisinin sürdüğü 2020 yılında üç-dört yaşındaki çocukların %82'si çevrimiçi ekran kullandıklarını raporlamıştır. Covid-19 salgını ile evde kalma durumu ile karantina sürecinde çocukların ekran kullanımlarını yönetmek diğer zamanlardan daha zor olmuştur. Bu nedenle DSÖ (2020), tarafından çocukların ekran kullanımlarının nasıl, ne zaman, nerede kullanabileceklerine ve ekran sürelerine yönelik kuralların net olmasını, ekran kullanımının olmadığı etkinlikler ve ekranlı etkinlikler arasında denge kurulmasını, çocukların kullandıkları teknolojik aletlerde antivirüs programlarının yüklü olmasını, gizlilik ayarlarının en yüksek seviyede

ayarlanması, ebeveyn denetimi özelliğinin açık olmasını ayrıca çocukların siber zorbalık ve dolandırıcılık konularında bilgilendirilmesi gerektiği önerilmektedir.

Aynı zamanda çocukların model aldığı ilk kişiler ebeveynleridir. Bu nedenle ebeveynlerin internet ve bilgisayar konusunda bilgili olması ve ekran kullanımı konusunda kendi alışkanlıklarını düzenlemesi gerekmektedir. Nitekim ebeveynlerin ekran kullanım süresi ile çocukların ekrana maruz kalma süresi arasında pozitif yönde ilişki olduğu yapılan çalışmalarda saptanmıştır. Bununla birlikte aile ile çocuk arasındaki etkileşiminin artması çocukların ekran karşısındaki geçirdiği süreyi azaltmaktadır (Mendelsohn vd., 2011).

BÖLÜM 3: YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Çalışma, gözlemlerin ve ölçme yöntemlerinin tekrarlanabildiği ve sayısal araştırmalar vasıtasıyla gerçekleştirildiği araştırma yöntemi olan nicel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilecektir. Araştırma nicel araştırma tekniklerinden olan tarama yöntemi modeline sahiptir. Tarama modeli “geçmişte ve halen var olan durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modelidir” (Karasar, 2015).

3.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı elde edilen veriler doğrultusunda, pandemi sürecinde okul öncesi dönemdeki çocukların teknoloji bağımlılığı ve ekran maruziyetinin, davranışlarındaki etkisiyle ilişkisi olup olmadığını incelemektir.

3.3. Evren Örneklem

Bu araştırmanın örneklemini okul öncesi yani erken çocukluk dönemindeki çocuklardır. Araştırmanın örneklemini 118 okul öncesi dönemindeki çocuk ebeveyni oluşturmuştur. Araştırmada verileri toplamak amacıyla çalışmanın ölçekleri online ortamda hazırlanıp katılımcılara (çocukların ebeveynlerine) ulaştırılmıştır ve gönüllülük esasına bağlı olacak şekilde uygulanmıştır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Veriler, aşağıda gösterilmiş olan veri toplama araçları ile İnternet üzerinden toplanmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, Okul Öncesi Davranış Ölçeği olmak üzere iki ayrı veri toplama aracı kullanılmıştır.

3.5. Geçerlilik ve Güvenilirlik

Cronbach alfa, iç tutarlılığın bir ölçüsüdür; başka bir deyişle, bir grup öğenin grupla ne kadar yakından alakalı olduğudur. Ölçek güvenilirliğinin bir ölçüsü olarak kabul edilir. Alpha, bir testin veya ölçeğin iç tutarlılığının bir ölçüsü sağlamak için 1951'de Lee Cronbach tarafından geliştirildi; 0 ile 1 arasında bir sayı olarak ifade edilir. İç tutarlılık, bir testteki tüm öğelerin aynı kavramı veya yapıyı ölçme derecesini tanımlar ve dolayısıyla test içindeki öğelerin birbirleriyle ilişkili olduğuna bağlıdır.

Alfa katsayısı korelasyon katsayısı gibi yorumlanabilir ve 0 ile 1 arasında değerler alır. Alfa katsayısı;

- 0,80-1,00 arasında ise; Geliştirilen test (ölçek) yüksek güvenilirliğe sahiptir.
- 0,60-0,80 arasında ise; Geliştirilen test oldukça güvenilirdir.
- 0,40-0,60 arasında ise; Geliştirilen testin güvenilirliği düşüktür.
- 0,00-0,40 arasında ise; Geliştirilen test güvenilir değildir.

Tablo 1.

Araştırmada Kullanılan Ölçeğe Ait Güvenirlik Analizi

Ölçekler	Cronbach's Alpha	n
Okul Öncesi Davranış Ölçeği	,728	24

Araştırmada kullanılan ölçek değerlendirildiğinde; yüksek derecede güvenilir olarak belirlenmiştir.

3.6. İstatistiksel Veri Analizi

Araştırmaya katılanların demografik verileri, yaşam koşulları, çocuklarına ait demografik veriler ve teknoloji bağımlılığına yönelik sorulara frekans analiz uygulanmış, verilerin dağılımı “n” ve “%” olarak tablolarda sunulmuştur. Okul Öncesi Davranış Ölçeğinin demografik verilere göre farklılık gösterip göstermediği anlamlılık testleri ile analiz edilmiştir. Hangi analizin kullanılacağına karar vermeden önce, verilerin normal dağılıma uyup uymadığı Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk sınamaları ile değerlendirilmiştir. Normal dağılıma uymayan verilerin; analizi için ikili karşılaştırmalarda Mann Whitney U testi, iki veya daha fazla değişkenin karşılaştırılmasında ise; Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Anlamlı çıkan analizlerde hangi gruplar arasında fark olduğunun belirlenmesi için Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Araştırmanın analizinde SPSS v23 istatistik programı kullanılmıştır.

Tablo 2.
Okul Öncesi Davranış Ölçeğinin Normal Dağılım Analizleri

	Tests of Normality					
	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	Df	Sig.	Statistic	Df	Sig.
Davranış Boyutu	,118	118	,000	,945	118	,000
Sosyal Boyut	,202	118	,000	,847	118	,000
Duygusal Boyut	,134	118	,000	,946	118	,000

BÖLÜM 4: BULGULAR

Tablo 3.

Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Demografik Verilerinin Dağılımları

		Sıklık (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	114	96,6
	Erkek	4	3,4
Yaş	20-30 yaş	17	14,4
	30-40 yaş	87	73,7
	40-50 yaş	14	11,9
Eğitim	Ortaokul-Lise	9	7,6
	Lisans	90	76,3
	Yüksek Lisans	19	16,1
Medeni Durum	Evli	118	100,0
Gelir	5000-10000 TL	47	39,8
	10000-15000 TL	33	28,0
	15000 TL üzeri	32	27,1
Tekirdağ İlinde mi yaşıyorsunuz?	Evet	99	83,9
	Hayır	19	16,1
Çocuk Sayısı	1,0	74	62,7
	2,0	41	34,7
	3,0	3	2,5
Çocuğunuz okul öncesi dönemi öğrencisi mi?	Evet	116	98,3
	Hayır	2	1,7
	Toplam	118	100,0

Araştırmaya katılan ebeveynlerin demografik verilerinin dağılımları değerlendirildiğinde; katılımcıların %96,6'sının kadın, %73,7'sinin 30-40 yaş aralığında, %100'ünün evli, %39,8'inin 5000-10000TL arasında gelirinin olduğu, %83,9'unun Tekirdağ ilinde yaşadığı, %62,7'sinin bir çocuğu olduğu, %98,3'ünün çocuğunun okul öncesi öğrencisi olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.**Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Çocuklarına Yönelik Verilerinin Dağılımı**

		Sıklık (n)	Yüzde (%)
Çocuğun Cinsiyeti	Erkek	62	52,5
	Kız	56	47,5
Çocuğun Yaşı	2-3 yaş	14	11,9
	3-4 yaş	24	20,3
	4-5 yaş	37	31,4
	5-6 yaş	43	36,4
Çocuğunuz ailenizin kaçınıcı çocuğudur?	1	96	81,4
	2	21	17,8
	3	1	,8
Çocuk Okula Gidiyor mu?	Evet	115	97,5
	Hayır	3	2,5
Çocuğunuz okulda ne kadar vakit geçiriyor?	Sabahtan öğlene kadar	14	11,9
	Tam gün	104	88,1
Çocuğunuz ile evde ortalama kaç saat vakit geçiriyorsunuz?	1-5 saat	70	59,3
	5-10 saat	38	32,2
	10-15 saat	9	7,6
	15-20 saat	1	,8
	Toplam	118	100,0

Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarına yönelik verileri değerlendirildiğinde; katılımcıların %52,5'inin çocuğu kız, %36,4'ü 5-6 yaşında, %81,4'ü ilk çocuk, %97,5'i okula gitmekte, %88,1'i tam gün, %59,3'ü ile aile evde 1-5 saat arası vakit geçirmektedir.

Tablo 5.**Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Yaşam Koşullarına Yönelik Verilerin Dağılımları**

		Sıklık (n)	Yüzde (%)
Site içerisinde mi yaşıyorsunuz?	Evet	91	77,1
	Hayır	27	22,9
Yaşadığınız evin herhangi bir oyun alanı var mı? (park-bahçe)	Evet	107	90,7
	Hayır	11	9,3
Yaşadığınız evde çocuğunuzun ayrı bir odası var mıdır??	Evet	113	95,8
	Hayır	5	4,2
Eğer kardeşi var ise aynı odada mı yaşarlar?	Evet	30	25,4
	Hayır	88	74,6
	Total	118	100,0

Araştırmaya katılan ebeveynlerin yaşam koşullarına yönelik verilerin dağılımları değerlendirildiğinde; katılımcıların %77,1'i site içerisinde yaşadığı, %90,7'sinin bir park bahçeye sahip olduğu, %95,8'inin çocuğunun evde ayrı bir odası olduğu, %74,6'sının kardeşi ile aynı odada olmadı ifade edilmiştir.

Tablo 6.

Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Çocuklarının Teknoloji Kullanımlarına Yönelik Verilerinin Dağılımları

		Sıklık (n)	Yüzde (%)
Çocuğunuzun odasında teknolojik cihaz var mıdır?	Evet	15	12,7
	Hayır	103	87,3
Çocuğunuz teknolojik cihazlarla ortalama kaç saat vakit geçirir?	0-1 saat	54	45,8
	1-2 saat	46	39,0
	2-3 saat	13	11,0
	3-4 saat ve üzeri	5	4,2
Çocuğunuz teknolojik cihazlarda hangi içeriklere yönelimde bulunur?	Çizgi Film	44	37,3
	Oyun	30	25,4
	Eğitim	14	11,9
	Video	30	25,4
Çocuğunuz teknolojik cihazlarla online eğitim aldı mı?	Evet	45	38,1
	Hayır	73	61,9
Çocuğunuz pandemi döneminde teknolojik cihazlarla online eğitim aldı mı?	Evet	54	45,8
	Hayır	64	54,2
Çocuğunuz pandemi döneminde günde kaç saat online eğitim aldı?	1-2 saat	32	27,1
	2-3 saat	14	11,9
	3-4 saat	11	9,3
	4-5 saat	7	5,9
	5 saat üzeri	7	5,9
	Cevapsız	47	39,8
Çocuğunuzun online eğitimdeki ilgi süresi ortalama kaç saattir?	0-1 saat	52	44,1
	1-2 saat	14	11,9
	2-3 saat	5	4,2
	3-4 saat	1	,8
	5 saat üzeri	4	3,4
	Cevapsız	42	35,6
	Toplam	118	100,0

Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının teknoloji kullanımlarına yönelik verilerinin dağılımları değerlendirildiğinde; katılımcıların %87,3 oranında çocuğunun odasında teknolojik cihaz olmadığını, %45,8 oranında çocuğunun teknolojik cihazlarla 0-1 saat vakit geçirdiği, %37,3 oranında katılımcı çizgi film içeriği ile vakit geçirdiği,

%61,9'unun teknolojik cihazlarla online eğitim almadığı, alanların %27,1'inin 1-2 saat eğitim aldığı, %44,1 oranında eğitimdeki ilgi süresinin 0-1 saat olduğu belirlenmiştir.

Tablo 7.

Çocuğun Odasında Teknolojik Cihaz Olma Durumuna Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi

	Ortak Oda	n	S.Ort.	Z	p*
Davranış Boyutu	Evet	15	73,70	-1,732	,083
	Hayır	103	57,43		
Sosyal Boyut	Evet	15	52,60	-,868	,386
	Hayır	103	60,50		
Duygusal Boyut	Evet	15	65,43	-,728	,466
	Hayır	103	58,64		

*Mann-Whitney U testi

Çocuğun odasında teknolojik cihaz olma durumuna göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 8.

Çocuğun Teknolojik Cihazlarla Online Eğitim Dışında Günlük Geçirdiği Süreye Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi

	Günlük Geçirilen Zaman	n	S.Ort.	X ²	p*
Davranış Boyutu	0-1 saat	54	52,05	7,345	,050
	1-2 saat	46	68,47		
	2-3 saat	13	52,77		
	3-4 saat ve üzeri	5	75,00		
Sosyal Boyut	0-1 saat	54	59,17	5,040	,039
	1-2 saat	46	57,55		
	2-3 saat	13	55,50		
	3-4 saat ve üzeri	5	91,40		
Duygusal Boyut	0-1 saat	54	57,72	1,192	,048
	1-2 saat	46	59,15		
	2-3 saat	13	62,50		
	3-4 saat ve üzeri	5	74,10		

*Kruskal-Wallis H testi

Çocuğun teknolojik cihazlarla online eğitim dışında günlük geçirdiği süreye göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; davranış boyutu ($p=0.050$), sosyal boyut ($p=0.039$) ve duygusal boyut ($p=0.048$) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($p<0.05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Sonuçlara göre; özellikle 3-4 saat ve üzeri teknolojik alet kullanan çocukların davranış, sosyal ve duygusal boyut davranış bozukluklarının, diğer gruplara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 9.

Çocuğun Yönelindiği İçeriğe Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi

	İçerik	n	S.Ort.	X ²	p*
Davranış Boyutu	Çizgi Film	44	64,47	2,437	,487
	Oyun	30	59,80		
	Eğitim	14	49,14		
	Video	30	56,75		
Sosyal Boyut	Çizgi Film	44	58,47	,558	,906
	Oyun	30	58,47		
	Eğitim	14	56,86		
	Video	30	63,28		
Duygusal Boyut	Çizgi Film	44	60,22	,314	,957
	Oyun	30	56,73		
	Eğitim	14	59,18		
	Video	30	61,37		

*Kruskal-Wallis H testi

Çocuğun yöneldiği içeriğe göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 10.

Çocuğun Teknolojik Cihazla Online Eğitim Alma Durumuna Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi

	Online Eğitim	n	S.Ort.	Z	p*
Davranış Boyutu	Evet	45	54,30	-1,305	,192
	Hayır	73	62,71		
Sosyal Boyut	Evet	45	58,39	-,287	,774
	Hayır	73	60,18		
Duygusal Boyut	Evet	45	50,38	-2,304	,021
	Hayır	73	65,12		

*Mann-Whitney U testi

Çocuğun teknolojik cihazlarla online eğitim alma durumuna göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; duygusal boyut ($p=0.021$) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($p<0.05$). Online eğitim almayanların, duygusal boyut davranış bozukluklarının alanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 11.

Çocuğun Pandemi Döneminde Eğitim Alma Durumuna Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi

	Pandemide Eğt.	n	S.Ort.	Z	p*
Davranış Boyutu	Evet	64	59,92	-,147	,883
	Hayır	54	59,00		
Sosyal Boyut	Evet	64	58,64	-,308	,758
	Hayır	54	60,52		
Duygusal Boyut	Evet	64	51,20	-2,906	,004
	Hayır	54	69,33		

*Mann-Whitney U testi

Çocuğun pandemi döneminde eğitim alma durumuna göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; duygusal boyut ($p=0.004$) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($p<0.05$). Pandemi eğitimi almayanların, duygusal boyut davranış bozukluklarının alanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 12.

Çocuğun Pandemi Döneminde Online Eğitim Süresine Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi

	Eğitim Süresi	n	S.Ort.	X ²	p*
Davranış Boyutu	1-2 saat	32	37,38	3,480	,481
	2-3 saat	14	30,29		
	3-4 saat	11	33,64		
	4-5 saat	7	47,00		
	5 saat üzeri	7	33,86		
Sosyal Boyut	1-2 saat	32	35,05	,539	,970
	2-3 saat	14	37,00		
	3-4 saat	11	33,86		
	4-5 saat	7	39,21		
	5 saat üzeri	7	38,50		
Duygusal Boyut	1-2 saat	32	37,23	7,106	,130
	2-3 saat	14	32,14		
	3-4 saat	11	35,59		
	4-5 saat	7	51,07		
	5 saat üzeri	7	23,64		

*Kruskal-Wallis H testi

Çocuğun pandemi döneminde online eğitim süresine göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 13.

Çocuğun Ebeveyninin Yaşına Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi

	Yaş	N	S.Ort.	X ²	p*
Davranış Boyutu	20-30 yaş	17	74,68	4,602	,100
	30-40 yaş	87	58,03		
	40-50 yaş	14	50,18		
Sosyal Boyut	20-30 yaş	17	72,71	6,299	,043
	30-40 yaş	87	59,60		
	40-50 yaş	14	42,86		
Duygusal Boyut	20-30 yaş	17	59,38	,043	,979
	30-40 yaş	87	59,80		
	40-50 yaş	14	57,79		

*Kruskal-Wallis H testi

Araştırmaya katılan ebeveynin yaşına göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; sosyal boyut davranış bozukluğunda istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmiştir ($p=0.043$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Sonuçlara göre; ebeveyni 20-30 yaş olan çocukların, sosyal davranış bozukluk düzeyinin 30-40 yaş ve 40-50 yaş aileye sahip bireylere göre daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$).

Tablo 14.

Çocuğun Ebeveyninin Eğitim Düzeyine Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi

	Eğitim	n	S.Ort.	X ²	p*
Davranış Boyutu	Ortaokul-Lise	9	61,17	,119	,942
	Lisans	90	58,90		
	Yüksek Lisans	19	61,55		
Sosyal Boyut	Ortaokul-Lise	9	73,00	1,779	,411
	Lisans	90	57,83		
	Yüksek Lisans	19	61,00		
Duygusal Boyut	Ortaokul-Lise	9	71,61	1,399	,497
	Lisans	90	59,07		
	Yüksek Lisans	19	55,82		

*Kruskal-Wallis H testi

Araştırmaya katılan ebeveynin eğitim düzeyine göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 15.

Çocuğun Ebeveyninin Çalışma Durumuna Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi

	Çalışma Durumu	n	S.Ort.	Z	p*
Davranış Boyutu	Evet	86	62,55	-1,599	,110
	Hayır	32	51,30		
Sosyal Boyut	Evet	86	62,51	-1,624	,104
	Hayır	32	51,42		
Duygusal Boyut	Evet	86	61,47	-1,040	,299
	Hayır	32	54,20		

*Mann-Whitney U testi

Araştırmaya katılan ebeveynin çalışma durumuna göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 16.

Ebeveynin Gelirine Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi

	Gelir	n	S.Ort.	X ²	p*
Davranış Boyutu	5000-10000 TL	47	55,89	,502	,778
	10000-15000 TL	33	54,23		
	15000 TL üzeri	32	59,73		
Sosyal Boyut	5000-10000 TL	47	59,16	,617	,735
	10000-15000 TL	33	55,21		
	15000 TL üzeri	32	53,92		
Duygusal Boyut	5000-10000 TL	47	53,14	1,714	,424
	10000-15000 TL	33	55,38		
	15000 TL üzeri	32	62,59		

*Kruskal-Wallis H testi

Araştırmaya katılan ebeveynin gelir düzeyine göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 17.

Aynı Şehirde Yaşama Durumuna Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi

	Aynı Şehirde Yaşama	n	S.Ort.	Z	p*
Davranış Boyutu	Evet	99	59,97	-,343	,732
	Hayır	19	57,05		
Sosyal Boyut	Evet	99	58,75	-,562	,574
	Hayır	19	63,39		
Duygusal Boyut	Evet	99	59,98	-,352	,725
	Hayır	19	57,00		

*Mann-Whitney U testi

Araştırmaya katılan ebeveynin aynı şehirde yaşama durumuna göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 18.

Ebeveynin Çocuk Sayısına Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi

	Çocuk S.	n	S.Ort.	X ²	p*
Davranış Boyutu	1,0	74	59,36	,062	,969
	2,0	41	59,40		
	3,0	3	64,33		
Sosyal Boyut	1,0	74	61,95	1,123	,570
	2,0	41	55,59		
	3,0	3	52,50		
Duygusal Boyut	1,0	74	61,67	1,766	,414
	2,0	41	54,51		
	3,0	3	74,17		

*Kruskal-Wallis H testi

Araştırmaya katılan ebeveynin çocuk sayısına göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 19.

Çocuğun Cinsiyetine Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi

	Çocuk Cins.	n	S.Ort.	Z	p*
Davranış Boyutu	Erkek	62	59,94	-,149	,881
	Kız	56	59,01		
Sosyal Boyut	Erkek	62	58,12	-,478	,633
	Kız	56	61,03		
Duygusal Boyut	Erkek	62	56,56	-,994	,320
	Kız	56	62,75		

*Mann-Whitney U testi

Çocuğun cinsiyetine göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 20.

Çocuğun Yaşına Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi

	Çocuk Yaş	n	S.Ort.	X ²	p*
Davranış Boyutu	2-3 yaş	14	69,96	8,528	,036
	3-4 yaş	24	67,46		
	4-5 yaş	37	64,12		
	5-6 yaş	43	47,67		
Sosyal Boyut	2-3 yaş	14	79,00	9,211	,027
	3-4 yaş	24	68,10		
	4-5 yaş	37	54,20		
	5-6 yaş	43	52,91		
Duygusal Boyut	2-3 yaş	14	68,00	13,781	,003
	3-4 yaş	24	78,52		
	4-5 yaş	37	57,53		
	5-6 yaş	43	47,81		

*Kruskal-Wallis H testi

Çocuğun yaşına göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; davranış boyutu ($p=0.036$), sosyal boyut ($p=0.027$), duygusal boyut ($p=0.003$) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($p<0.05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Sonuçlara göre; 5-6 yaş grubunun davranış bozukluk düzeyi, diğer yaş gruplarına göre daha düşük düzeyde bulunmuştur. 2-3 yaş grubunun sosyal boyut davranış bozukluğu diğer yaş gruplarına göre daha ileri düzeyde belirlenmiştir. 2-3 yaş ve 3-4 yaş grubunun duygusal boyut davranış bozukluğunun, 4-5 yaş ve 5-6 yaş gruplarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 21.

Çocuğun Ailedeki Sırasına Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi

	Çocuk Sırası	n	S.Ort.	X ²	p*
Davranış Boyutu	1	96	59,23	2,237	,327
	2	21	58,33		
	3	1	110,00		
Sosyal Boyut	1	96	60,42	,959	,619
	2	21	54,33		
	3	1	79,50		
Duygusal Boyut	1	96	59,78	1,954	,376
	2	21	56,12		
	3	1	104,00		

*Kruskal-Wallis H testi

Çocuğun ailedeki sırasına göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 22.

Çocuğun Okulda Vakit Geçirme Süresine Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi

	Okul Süresi	n	S.Ort.	Z	p*
Davranış Boyutu	Sabahtan öğlene kadar	14	71,71	-1,432	,152
	Tam gün	104	57,86		
Sosyal Boyut	Sabahtan öğlene kadar	14	81,14	-2,617	,009
	Tam gün	104	56,59		
Duygusal Boyut	Sabahtan öğlene kadar	14	71,79	-1,450	,147
	Tam gün	104	57,85		

*Mann-Whitney U testi

Çocuğun okulda vakit geçirme süresine göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; sosyal boyut ($p=0.009$) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir ($p<0.05$). Sabahtan öğlene kadar okulda zaman geçiren grubun, sosyal davranış bozukluğu, tam gün öğrencilerine göre daha yüksek düzeyde bulunmuştur.

Tablo 23.

Çocuk ile Evde Geçirilen Süreye Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi

	Evde Geçirilen Zaman	n	S.Ort.	X ²	p*
Davranış Boyutu	1-5 saat	70	60,50	1,792	,617
	5-10 saat	38	61,25		
	10-15 saat	9	46,33		
	15-20 saat	1	41,50		
Sosyal Boyut	1-5 saat	70	57,54	3,014	,390
	5-10 saat	38	63,93		
	10-15 saat	9	51,50		
	15-20 saat	1	100,50		
Duygusal Boyut	1-5 saat	70	58,79	,556	,906
	5-10 saat	38	59,29		
	10-15 saat	9	67,00		
	15-20 saat	1	50,00		

*Kruskal-Wallis H testi

Çocuk ile evde geçirilen süreye göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 24.

Ailenin Sitede Yaşama Durumuna Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi

	Sitede Yaşama	n	S.Ort.	Z	p*
Davranış Boyutu	Evet	91	60,34	-,493	,622
	Hayır	27	56,67		
Sosyal Boyut	Evet	91	56,53	-1,795	,073
	Hayır	27	69,50		
Duygusal Boyut	Evet	91	60,41	-,539	,590
	Hayır	27	56,43		

*Mann-Whitney U testi

Ailenin sitede yaşama durumuna göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 25.

Aile Evinin Oyun Alanı Olma Durumuna Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi

	Oyun Alanı	n	S.Ort.	Z	p*
Davranış Boyutu	Evet	107	58,93	-,568	,570
	Hayır	11	65,05		
Sosyal Boyut	Evet	107	58,77	-,749	,454
	Hayır	11	66,59		
Duygusal Boyut	Evet	107	59,36	-,136	,892
	Hayır	11	60,82		

*Mann-Whitney U testi

Aile evinin oyun alanı olma durumuna göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 26.

Çocuğun Ayrı Odası Olma Durumuna Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi

	Ayrı Odası	n	S.Ort.	Z	p*
Davranış Boyutu	Evet	113	59,08	-,639	,523
	Hayır	5	69,00		
Sosyal Boyut	Evet	113	59,23	-,423	,672
	Hayır	5	65,60		
Duygusal Boyut	Evet	113	59,19	-,480	,631
	Hayır	5	66,60		

*Mann-Whitney U testi

Çocuğun ayrı odası olma durumuna göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0.05$).

Tablo 27.

Çocuğun Kardeşi ile Aynı Odada Olma Durumuna Göre Okul Öncesi Davranış Bozuklukları Ölçeği Alt Boyutlarının Değerlendirilmesi

	Ortak Oda	n	S.Ort.	Z	p*
Davranış Boyutu	Evet	30	67,42	-1,477	,140
	Hayır	88	56,80		
Sosyal Boyut	Evet	30	63,20	-,712	,476
	Hayır	88	58,24		
Duygusal Boyut	Evet	30	58,92	-,110	,913
	Hayır	88	59,70		

*Mann-Whitney U testi

Çocuğun kardeşi ile aynı odada olma durumuna göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir ($p>0.05$).

BÖLÜM 5: TARTIŞMA

Bu araştırmada Tekirdağ'da yaşayan ebeveynlerin pandemi sürecinde okul öncesi dönemdeki çocuklarının teknoloji bağımlılığı ve ekran maruziyetinin davranışları üzerinde etkisine yönelik görüşleri incelenmiştir. Araştırmaya katılanların demografik verileri, yaşam koşulları, çocuklarına ait demografik veriler ve teknoloji bağımlılığına yönelik sorulara vermiş oldukları cevaplar incelenmiş ve bu verilerin analizi sonrasında belirli bulgulara ulaşılmıştır. Bu bulgular değerlendirildiğinde; araştırmaya katılanların çocuklarının teknoloji kullanımlarına yönelik verilerinin dağılımlarına bakıldığında, katılımcıların %87,3 oranında çocuğunun odasında teknolojik cihaz olmadığını, %45,8 oranında çocuğunun teknolojik cihazlarla 0-1 saat vakit geçirdiği, %37,3 oranında katılımcı çizgi film içeriği ile vakit geçirdiği, %61,9'unun teknolojik cihazlarla online eğitim almadığı, alanların %27,1'inin 1-2 saat eğitim aldığı, %44,1 oranında eğitimdeki ilgi süresinin 0-1 saat olduğu belirlenmiştir. Bu durum literatürde yer alan çalışmaların bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Aral ve Kadan (2018) tarafından yapılan çalışmada katılımcıların görüşlerine göre, çocukların odasında teknolojik alet bulunmamakta ve teknoloji kullanımında sıklıkla çocukların çizgi film içeriği ile vakit geçirdiği tespit edilmiştir. Wang vd. (2021) tarafından Çin'de yapılan ekran kullanım süresinin okul öncesi çocuklarda ortalama 1 saat civarında olduğu görülmüştür. Keikha vd. (2020), tarafından yapılan çalışmada okul öncesi çocukların pandemi sürecinde online eğitim almadıkları görülmüştür.

Araştırmaya katılanların cinsiyetine göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir. Uyanık Balat vd. (2008) tarafından yapılan çalışmada benzer şekilde okul öncesi davranış bozukluğu bağlamında katılımcıların cinsiyeti açısından anlamlı farklılık görülmemiştir. Kargı ve Erkan (2004) tarafından okul öncesi çocukların davranışlarının incelendiği çalışmada cinsiyet açısından anlamlı farklılık görülmekte ve bu durum kadınlar açısından erkeklere göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği açısından farklılık ortaya çıkmaktadır. Araştırmaya katılanın yaşına göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; sosyal boyut davranış bozukluğunda istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmiştir. Ebeveyni 20-30 yaş olan çocukların, sosyal davranış bozukluk düzeyinin 30-40 yaş ve 40-50 yaş aileye sahip bireylere göre daha yüksek bulunmuştur. Bu durum Mızrakçı (1994) tarafından

yapılan çalışma bulgularına benzerlik göstermektedir. Ebeveynlerin yaşı küçüldükçe aşırı korumacılık ve sıkı disiplin kurma sebebiyle çocukların, sosyal davranış bozukluk düzeyi artmaktadır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin eğitim düzeyine göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir. Uzman (2001) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi çocukların sosyal davranışlarıyla anne eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Yaşar Ekici (2015) ve Bağcı (2015) tarafından yapılan çalışmalarda ise okul öncesi çocukların sosyal davranışlarıyla baba eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Ancak Çimen (2000) tarafından yapılan çalışmada 5-6 yaş çocukları olan annelerin eğitim düzeyleri attıkça çocukların sosyal davranış puanlarının arttığı görülmektedir. Özcan (2017) tarafından yapılan çalışmada da benzer şekilde okul öncesi dönem çocukların sosyal davranışlarının belirlenmesinde anne eğitim durumuna göre anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Yazıcı ve Sarıkutluk (2017) tarafından yapılan çalışmada ise okul öncesi çocukların sosyal davranış puanları babanın eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir. Benzer şekilde ebeveyn eğitim seviyesi ile sosyal davranış arasında anlamlı ilişki olduğunu tespit eden çalışmalar (Gökçearslan ve Durakoğlu 2014; Çelik vd., 2014; Balıkcı 2018) bulunmaktadır.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin çalışma durumuna göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir. Bu durum literatürle uyum göstermektedir. Dekovic ve Gerris (1992) tarafından yapılan çalışmada özellikle çalışan annelerin çalışmayanlara göre daha fazla demokratik tutum sergiledikleri ve bu durumun sosyal davranışa olumlu etki sağladığı belirtilmiştir. Deniz Şanlı ve Candan Öztürk (2012) tarafından yapılan çalışmada da benzer şekilde çalışan annelerin çocukları üzerinde daha korumacı bir tavır sergiledikleri tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin gelir düzeyine göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir. Ancak literatürde bu durumun tersine ebeveynin gelir durumunun çocukların davranış puanlarına etki ettiği görülmektedir. Leung ve Lee (2012) ve Tudge (2000) tarafından yapılan çalışmalarda ebeveynlerin aylık gelir düzeyi yükseldikçe, çocukların bağımsızlıkları ve birey olabilmesi için gerekli adımlarını destekledikleri, bu durumda davranışları olumlu

etkilediği tespit edilmiştir. Tersi durumda ise ebeveynlerin çocukları üzerinde daha fazla kontrol durumu oluşturdıkları ve disipline daha fazla önem verdikleri saptanmıştır.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuk sayısına göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir. Literatüre bakıldığında Öztürker (2014), Özyürek ve Şahin (2005) ve Bağcı (2015) tarafından yapılan çalışmalarda ebeveynlerin çocuk sayısına göre okul öncesi davranış davranışları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu belirtilirken; Uzmen (2001) ve Uluyurt (2011) tarafından yapılan çalışmalarda ebeveynlerin çocuk sayısına göre okul öncesi davranışları üzerinde anlamlı bir etki oluşturmadığını tespit etmişlerdir. Çocuk cinsiyetine göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir. Literatüre bakıldığında benzer şekilde cinsiyetin sosyal davranışlar üzerinde sürekli bir etkiye sahip olduğu tespit edilememiştir. Cinsiyet değişkeni açısından anlamlı fark olmadığını belirten çalışmalar (Yüce, 2015; Bağcı, 2015; Hastings vd., 2007; Altay ve Güre 2012; Yıldız vd., 2012) bu bulguları teyit etmektedir.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yaşına göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; davranış, sosyal ve duygusal boyut açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir. Sonuçlara göre; 5-6 yaş grubunun davranış bozukluk düzeyi, diğer yaş gruplarına göre daha düşük düzeyde bulunmuştur. 2-3 yaş grubunun sosyal boyut davranış bozukluğu diğer yaş gruplarına göre daha ileri düzeyde belirlenmiştir. 2-3 yaş ve 3-4 yaş grubunun duygusal boyut davranış bozukluğunun, 4-5 yaş ve 5-6 yaş gruplarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kanlıklılıçer (2005) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi çocuklarda davranış sorunları ile yaş değişkeni arasında anlamlı ilişki söz konusudur. Çocuk gelişiminin hızlı olduğu erken çocukluk dönemi yaş ile birlikte değerlendirildiğinde; psikomotor, bilişsel ve sosyal-duygusal gelişim alanları açısından genel olarak olumlu gelişim göstermesi sebebiyle sosyal davranışların da artması beklenen bir durumdur. Ancak Önal (2018), McGinley ve Carlo (2007) ve Uluyurt (2012) tarafından yapılan çalışmalarda bu bulguların aksine yaş faktörünün davranışlara anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Çocuğun ailedeki sırasına göre ise okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde;

istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir. Literatüre bakıldığında okul öncesi çocukların ailedeki sırasının sosyal davranışlar üzerinde anlamlı bir farklılığının olmadığını teyit eden bulgulara rastlanmaktadır. Uluyurt (2012), Önal (2018) ve Şen (2009) tarafından yapılan çalışmalarda okul öncesi davranış açısından çocuğun ailedeki sırası bağlamında istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir

Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının odasında teknolojik cihaz olma durumuna göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir. Çocuğun teknolojik cihazlarla geçirdiği süreye göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; davranış boyutu, sosyal boyut ve duygusal boyut açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir. Sonuçlara göre; 3-4 saat ve üzeri teknolojik alet kullanan çocukların davranış, sosyal ve duygusal boyut davranış bozukluklarının, diğer gruplara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatüre bakıldığında Gökkaya ve Deniz (2014) tarafından yapılan çalışmada katılımcı ebeveynlerin aktif olarak teknolojik imkânlardan yararlandıkları, ancak çocukların odalarında teknolojik cihaz olma durumuna göre davranışlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmemiştir. Avşar Arık (2018) tarafından yapılan çalışmada çocuğun teknolojik cihazlarla geçirdiği süre açısından bu durumun davranışlara etki ettiği ve kullanım süresinin 3 saati geçme durumlarında davranış bozukluğu yaşama durumunun arttığı görülmektedir. Ayaz (2016) tarafından yapılan çalışmada da benzer şekilde çocuğun teknolojik cihazlarla geçirdiği süre arttıkça davranış sorunları yaşama durumunun da arttığı tespit edilmiştir. Yıldırım'a göre (2017) katılımcı ailelerin %52'sinin çocuğunun günde 2 saatten fazla teknolojik cihaz kullandığı görülmektedir. Çalışmamızın bulguları literatür ile uyumlu olup özellikle ekran kullanımında 3-4 saati geçen sürede davranış bozukluklarının ortaya çıktığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının yöneldiği içeriğe göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir. Çocuğun online eğitim alma durumuna göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; duygusal boyut açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir. Online eğitim almayanların, duygusal boyut davranış bozukluklarının alanlara göre daha yüksek

olduğu belirlenmiştir. Derin ve Bilge (2016) tarafından yapılan çalışmada çocukların teknoloji kullanımında yöneldiği içeriğe göre davranışlar açısından istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmemiştir. Taş (2018) tarafından yapılan çalışmada da uzaktan eğitim alma durumuna göre ise online eğitim almayanların benzer şekilde alanlara göre duygusal boyut davranış bozukluklarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Keikha vd. (2020), tarafından yapılan çalışmada okul öncesi çocukların pandemi sürecinde online eğitim almayanlarının, duygusal boyut davranış bozukluklarının alanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bulgular bağlamında çalışmada elde edilen sonuçlar şu şekildedir;

- Çocuğun teknolojik cihazlarla geçirdiği süreye göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; 3-4 saat ve üzeri teknolojik alet kullanan çocukların davranış, sosyal ve duygusal boyut davranış bozukluklarının, diğer gruplara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Katılımcıların %87,3 oranında çocuğunun odasında teknolojik cihaz olmadığını, %45,8 oranında çocuğunun teknolojik cihazlarla 0-1 saat vakit geçirdiği, %37,3 oranında katılımcı çizgi film içeriği ile vakit geçirdiği, %61,9'unun teknolojik cihazlarla online eğitim almadığı, alanların %27,1'inin 1-2 saat eğitim aldığı, %44,1 oranında eğitimdeki ilgi süresinin 0-1 saat olduğu belirlenmiştir.
- Katılımcıların; cinsiyet, eğitim, çalışma durumu, gelir, Tekirdağ'da yaşama, çocuk sayısı değişkenlerine göre çocukların davranışlarının farklılaşmadığı belirlenmiştir.
- Araştırmaya katılanın yaşına göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; ebeveyni 20-30 yaş olan çocukların, sosyal davranış bozukluk düzeyinin 30-40 yaş ve 40-50 yaş aileye sahip bireylere göre daha yüksek bulunmuştur.
- Katılımcıların çocuklarının cinsiyeti, doğum sırası, evde geçirdiği zaman değişkenlerine göre çocukların davranışlarının farklılaşmadığı belirlenmiştir.
- Çocuk yaşına göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; 5-6 yaş grubunun davranış bozukluk düzeyi, diğer yaş gruplarına göre daha düşük düzeyde bulunmuştur. 2-3 yaş grubunun sosyal boyut davranış bozukluğu diğer yaş gruplarına göre daha ileri düzeyde belirlenmiştir. 2-3 yaş ve 3-4 yaş grubunun duygusal boyut davranış bozukluğunun, 4-5 yaş ve 5-6 yaş gruplarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Çocuk okul süresine göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; sabahtan öğlene kadar okulda zaman geçiren grubun, sosyal davranış bozukluğu, tam gün öğrencilerine göre daha yüksek düzeyde bulunmuştur.

- Katılımcıların sitede yaşama, oyun alanına sahip olma, ayrı odası olma, kardeşi ile aynı odayı paylaşma gibi değişkenlerine göre çocukların davranışlarının farklılaşmadığı belirlenmiştir.
- Katılımcıların çocuklarının teknoloji kullanımlarına yönelik verilere göre; çocuğun odasında teknolojik cihaz olma, yöneldiği içerik, pandemide online eğitim süresi, online eğitimde ilgi süresi değişkenlerine göre çocukların davranışlarının farklılaşmadığı belirlenmiştir.
- Çocuğun online eğitim alma durumuna göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; Online eğitim almayanların, duygusal boyut davranış bozukluklarının alanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
- Çocuğun pandemi döneminde eğitim alma durumuna göre okul öncesi davranış bozukluğu ölçeği ve alt boyutları değerlendirildiğinde; pandemide eğitim almayanların, duygusal boyut davranış bozukluklarının alanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

ÖNERİLER

Sonuçlar kapsamında belirli öneriler sunmak mümkündür. Bu öneriler;

- Bu çalışmanın örneklemini Tekirdağ ilinde yaşayan ebeveynler oluşturmaktadır. Bu bağlamda yeni yapılacak çalışmalar Türkiye'nin farklı bölgelerinde ve daha fazla çok sayıda örneklem ile gerçekleştirilebilir.
- Yapılacak olan yeni çalışmaların sonuçları ile kültürel farklılıkların okul öncesi çocukların davranışlarına olan etkisi ölçülecektir.
- Yapılacak çalışmalarda sosyal davranışlara ilişkin değişkenler, deneysel veya boylamsal veya deneysel çalışmalar ile ele alınabilir.
- Bu çalışma okul öncesi dönemde yer alan normal gruplar açısından incelenmiştir. Diğer çalışmalar da örneklem grubu daraltılmak suretiyle davranış bozukluğu tanısı konmuş çocuklar açısından incelenebilir.
- Bu çalışma kapsamında katılımcı ebeveynlere çocukların sosyal davranışları farklı demografik değişkenler açısından sorular sorulmuştur. Yapılacak çalışmalarda

çocukların, okul öncesi eğitim kurumuna gitme süreleri, çocukların bağlanma stilleri, çocuk mizacı ve ebeveyn tutumları gibi değişkenler açısından da incelenebilir.

- Okul öncesi dönem çocuklarında meydana gelen davranış problemleri için sürece annelerin de dahil edilmesi sağlanarak farkındalığın artırılması sağlanabilir.
- Okul öncesi eğitim almakta olan ve davranış sorunları yaşayan çocukların öğretmenlerine yönelik çocuklar için uygun davranış ve tutumlar sergilemeleri hakkında eğitim ve seminerler verilebilir.
- Çocuklarda var olan davranış sorunlarına çözüm bulmak adına aileye ve çocuğa uzman desteği sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Ahmad, S. Z. ve Buchanan, R. F. (2015). Entrepreneurship Education in Malaysian Universities. *Tertiary Education and Management*, 21(4), 349-366.
- Akça, F. ve Çilekçiler, N. (2019). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların En Çok Etkilendiği Çizgi Film Karakterleri ve Bu Karakterlerle Özdeşleşmelerinin Yol Açabileceği Dijital Tehlikeler. *The Turkish Journal On Addictions*, 6, 403-33.
- Akgül, M. (2012). Türkiye İnternetinin ve İnternet Kurulunun Kısa Tarihi.
- Akkuş, S., Yılmaz, Y. ve Şahinöz, A. (2015). 3-60 Ay Arası Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıklarının İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1, 351-60.
- Alfawareh, H. M. ve Jusoh, S. (2014). Smartphones Usage Among University Students: Najran University Case. *International Journal of Academic Research*, 6(2), 321-326.
- Altay, F. B. ve Güre, A. (2012). Okulöncesi Kuruma (Devlet-Özel) Devam Eden Çocukların Sosyal Yeterlik ve Olumlu Sosyal Davranışları ile Annelerinin Ebeveynlik Stilleri Arasındaki İlişkiler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4), 2699-2718.
- Amatem Bağımlılık Merkezi. (2020). <https://npistanbul.com/amatem/teknoloji-bagimliliği>. Erişim Tarihi: 14.03.2022
- Anderson, D. R., Huston, A. C., Schmitt, K. L., Linebarger, D. L., Wright, J. C. ve Larson, R. (2001). Early childhood television viewing and adolescent behavior: The recontact study. *Monographs of the society for Research in Child Development*, 154.
- Aral, N. ve Doğan Keskin, A. (2018). Ebeveyn Bakış Açısıyla 0-6 Yaş Döneminde Teknolojik Alet Kullanımının İncelenmesi. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5, 317-348.
- Aral, N. ve Kadan, G. (2018). 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 113-131.
- Arısoy, Ö. (2009). İnternet Bağımlılığı ve Tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1, 55-67.
- Avşar Arık, I. (2018). *Teknoloji Bağımlılığı ve Sosyal Kimlik Oluşumu: Y Nesli*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayaz, B. (2016). *Ergenlerde Teknoloji Bağımlılığının Bazı Psikososyal Değişkenlerle İlişkisi*. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Aydın, A. (2010). *Oyun Dil ve Düşünce*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Bağcı, B. (2015). *Çocuk ve Yetişkin Prososyallik Ölçeklerinin Geçerlik Güvenirlik Çalışması ve Çocuk ile Anne - Baba Prososyal Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Bağcı, B. (2015). *Çocuk ve Yetişkin Prososyallik Ölçeklerinin Geçerlik Güvenirlik Çalışması ve Çocuk ile Anne - Baba Prososyal Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Balat Uyanık, G., Şimşek, Z. ve Akman, B. (2008). Okul Öncesi Eğitim Alan Çocukların Davranış Problemlerinin Anne ve Öğretmen Değerlendirmeleri Açısından Karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (34), 263-275.
- Balıkçı R. (2018). *Çocuklarda ve Ergenlerde Çevrimiçi Oyun Bağımlılığı ve Agresif Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Bayırtepe, E. ve Tüzün, H. (2007). Oyun-Tabanlı Öğrenme Ortamlarının Bilgisayar Dersindeki Başarıları ve Öz-Yeterlik Algıları Üzerine Etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 41-54
- Beard, K. W. (2005). Internet Addiction: A Review Of Current Assessment Techniques and Potential Assessment Questions. *Cyber Psychology and Behavior*, 8(1), 7-14.
- Bian, M. ve Leung, L. (2015). Linking Loneliness, Shyness, Smartphone Addiction Symptoms, and Patterns Of Smartphone Use To Social Capital. *Social Science Computer Review*, 33(1), 61-79.
- Bila, C. (2001). Bireysel ve Kitle İletişim Aracı Olarak İnternet ve Toplumsal Etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Blanco, A. (2014). *Dijital Çağda Boş Zamanın Dönüşümü*. İstanbul: Su Yayınları.
- Boyd, D. M. ve Ellison, N. B. (2007). Social Network Sites: Definition, History and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210-230.
- Brown, A., Mulligan, D. A., Altmann, T. R., Christakis, D. A., Clarke-Pearson, K., Falik, H. L. ve Noland, V. L. (2011). Media Use By Children Younger Than 2 Years. *Pediatrics. American Academy Of Pediatrics*, 128, 1040-1045.
- Bütün Ayhan, A. ve Aral, N. (2009). Computer-Assisted Instruction in Concept Development Of Six-Year-Old Children. *Psychological Reports*, 104, 853-860.

- Büyükbaykal, G. (2007). Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 28, 32-44.
- Canadian Pediatric Society. (2019). Digital Media: Promoting Healthy Screen Use in School-Aged Children And Adolescents. *Paediatrics And Child Health (Canada)*, 24, 402–408.
- Canberk, G. ve Sağıroğlu, Ş. (2007). Çocukların ve Gençlerin Bilgisayar ve İnternet Güvenliği. *Politeknik Dergisi*, 10, 33–39.
- Cengizhan, C. (2005). Öğrencilerin Bilgisayar ve İnternet Kullanımında Yeni Bir Boyut: "İnternet Bağımlılığı". *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22(22), 83- 98.
- Cha, S. ve Seo, B. (2018). Smartphone Use and Smartphone Addiction in Middle School Students in Korea: Prevalence, Social Networking Service and Game Use. *Health Psychology Open*, 5(1), 1-15.
- Chen, K., Chen, J. V. ve Yen, D. C. (2011). Dimensions of Self-Efficacy in The Study of Smart Phone Acceptance. *Computer Standards and Interfaces*, 33, 422-431.
- Cheung, C., Bedford, R., Saez, D., Urabain, I., Karmiloff-Smith, A. ve Smith, T. (2017). Daily Touchscreen Use in Infants And Toddlers is Associated With Reduced Sleep And Delayed Sleep Onset. *Scientific Reports*, 7, 1–7.
- Chonchaiya ve Pruksananonda (2008),
- Çam, E. (2012). *Öğretmen Adaylarının Eğitsel ve Genel Amaçlı Facebook Kullanımları ve Facebook Bağımlılıkları (SAÜ Eğitim Fakültesi Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Çelik, A., Çelen, F. K. ve Seferoğlu, S. S. (2014). Ortaokul Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Akad. Bilişim*, 14, 373-82.
- Çimen, S. (2000). *Ankara'da Üniversite Anaokullarına Devam Eden Beş-Altı Yaş Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelişimlerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Daştan, İ. (2012). *Sosyal Medya Odaklı Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin KOBİ Performansına Etkileri Türkiye'deki İletişim ve Reklam Ajansları Üzerine Ampirik Bir Çalışma*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Dekovic Mm ve Gerris J. (1992). Parental Reasoning Complexity, Social Class, and Child Rearing Behaviors. *Journal of Marriage and The Family*, 19-54.

- Demirci, K., Orhan, H., Demirdas, A., Akpınar, A. ve Sert, H. (2014). Validity and Reliability of The Turkish Version of The Smartphone Addiction Scale in a Younger Population. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 24, 226-234.
- Deniz, Ş. ve Candan, Ö. (2012). Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 39.
- Derin, S. ve Bilge, F. (2016). Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ve Öznel İyi Oluş Düzeyi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 6(46), 35-51.
- Dong, H., Wang, B., Li, H., Yue, X. ve Jia, F. (2021). Correlation Between Screen Time And Autistic Symptoms As Well As Development Quotients in Children With Autism Spectrum Disorder. *Frontiers in Psychiatry*, 12, 619994.
- DSÖ. (2019). To Grow Up Healthy, Children Need To Sit Less and Play More.
- DSÖ. (2020). WHO EMRO | Excessive Screen Use And Gaming Considerations During COVID19 News Mental health.
- Egger, O. ve Rauterberg, M. (1996). Internet Behavior and Addiction. Work and Organizational Psychology Unit (IfAP), Swiss Federal Institute of Technology (ETH) Zurich.
- EĞİTEK. (2008). *Eğitim Sisteminde İnternet ve Bilgisayar Oyunlarına Yönelik Çalışmalar Konuyla İlgili Görüş ve Öneriler*. Ankara.
- Elias, N., Lemish, D., Dalyot, S. ve Floegel, D. (2020). “Where Are You?” An Observational Exploration Of Parental Technoference in Public Places in The Us And Israel. *Journal Of Children And Media*, 15, 376-388.
- Engberg, E., Raju, S., Figueiredo, R., Weiderpass, E., Rounge, T. ve Viljakainen, H. (2021). Saliva Microbiota Differs Between Children With Low And High Sedentary Screen Times. *Human Microbiome Journal*, 20, 100080.
- Ercan, H. Y. (2013). *Bağımlılık Tedavisinde Egzersiz Tedavisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ergün, M. (1980). *Oyun ve Oyuncak Üzerine*. Milli Eğitim Dergisi, 1(1), 102-119.
- Goldberg, I. (1996). Internet Addiction Disorder. Retrieved November, 24.
- Gökçearslan, Ş. ve Durakoğlu, A. (2014). Ortaokul Öğrencilerinin Bilgisayar Oyunu Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (23), 419-435.
- Gökkaya, Z. ve Deniz, L. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Bilgisayar Oyunu Oynama Alışkanlıkları ve Oyun Tercihleri: Marmara Üniversitesi Örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 58-73.

- Greenfield, D. N. (2000). *The Net Effect: Internet Addiction and Compulsive Internet Use*.
- Griffiths, M. (1999). Internet Addiction: Fact or Fiction? *The Psychologist*, 12, 246-250.
- Griffiths, M. (2005). A Components Model of Addiction Within a Biopsychosocial Framework. *Journal Substance Use*, 10(4), 191-197.
- Griffiths, M. D. (2000). Internet Addiction – Time To Be Taken Seriously? *Addiction Research*, 8, 413–418
- Gündoğdu, Z., Seytepe, Ö., Müberra, B., Doğru, H., Güner, B., Arıkız, E. ve Kaya, E. (2016). Okul Öncesi Çocuklarda Medya Kullanımı Media Use By Preschool-Aged Children. *Journal Of Healthsciences Of Kocaeli University*, 2, 6–10.
- Güngör, M. (2014). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Televizyon İzleme Alışkanlıkları ve Anne Baba Tutumları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 199-216.
- Günüç, S. ve Kayri, M. (2010). Türkiye’de İnternet Bağımlılık Profili ve İnternet Bağımlılık Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 220-232.
- Hastings, P. D., McShane, K. E., Parker, R. ve Ladha, F. (2007). Ready To Make Nice: Parental Socialization Of Young Sons' And Daughters' Prosocial Behaviors With Peers. *The Journal of Genetic Psychology*, 168(2), 177-200.
- Henderson, E. C. (2001). *Understanding Addiction*. Mississippi: University Press of Mississippi.
- Hill, D., Ameenuddin, N., Chassiakos, Y., Cross, C., Radesky, J., Hutchinson, J. ve Swanson, W. (2016). Media and Young Minds. *Pediatrics*, 138.
- Horzum, M. B. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Oyunu Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 56-68.
- Howie, E., Coenen, P., Campbell, A., Ranelli, S. ve Straker, L. (2017). Head, Trunk And Arm Posture Amplitude And Variation, Muscle Activity, Sedentariness And Physical Activity Of 3 To 5 Year-Old Children During Tablet Computer Use Compared To Television Watching And Toy Play. *Applied Ergonomics*, 65, 41–50.
- Hu, B., Johnson, G., Teo, T. ve Wu, Z. (2020). Relationship Between Screen Time And Chinese Children’s Cognitive And Social Development. *Journal Of Research in Childhood Education*, 34, 183–207.

- Hu, J., Ding, N., Yang, L., Yanan, M., Gao, M. ve Wen, D. (2019). Association Between Television Viewing And Early Childhood Overweight And Obesity: A Pair-Matched Case-Control Study in China. *Bmc Pediatrics*, 19, 1-8.
- İçel, K. (1998). *Kitle Haberleşme Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları.
- İpek, İ. (2001). *Bilgisayarla Öğretim: Tasarım, Geliştirme ve Yöntemler*. Ankara: Tıp ve Teknik Kitabevi Ltd. Şti. Yayınları.
- John, J., Joseph, R., David, A., Bejoy, A., George, K. ve George, L. (2021). Association Of Screen Time With Parent-Reported Cognitive Delay in Preschool Children Of Kerala, India. *Bmc Pediatrics*, 21.
- Kamibepu, K. ve Sugiura, H. (2005). Impact of the Mobile Phone On Junior High-School Students Friendships in The Tokyo Metropolitan Area. *Cyber Psychology and Behaviour*, 8(2), 121-130.
- Kanlıkılıçer, P. (2005). *Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği: Geçerlilik Güvenilirlik Çalışması*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı
- Kar, S. ve Agarwal, V. (2015). Technology Addiction in Adolescents. *Journal of Indian Association for Child and Adolescent Mental Health*, 11(3), 170-174.
- Karaman, K. M. ve Kurtoglu, M. (2009). *Öğretmen Adaylarının İnternet Bağımlılığı Hakkındaki Görüşleri*. Akademik Bilişim XI. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, 11-13 Şubat, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
- Kargı, E., ve Erkan, S. (2004). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sorun Davranışlarının İncelenmesi.
- Keikha, M. M., Rahgozar, M., Asadpour, M. ve Abdollahi, M. F. (2020). Influence Maximization Across Heterogeneous Interconnected Networks Based On Deep Learning. *Expert Systems with Applications*, 140, 112905.
- Kim, D., Lee, Y., Lee, J., Nam, J. K. ve Chung, Y. (2014). Development of Korean Smartphone Addiction Proneness Scale For Youth. *Plos One*, 9(5).
- Kim, Y., Park, J. Y., Kim, S. B., Jung, I. K., Lim, Y. S. ve Kim, J. H. (2010). The Effects Of Internet Addiction On The Lifestyle and Dietary Behavior Of Korean Adolescents. *Nutrition Research and Practice*, 4(1), 51-57.
- Kirriemuir, J. (2002). Video Gaming, Education and Digital Learning Technologies. *D-Lib Magazine*, 8(2)
- Kostyrka-Allchorne, K., Cooper, N. ve Simpson, A. (2017). The Relationship Between Television Exposure And Children's Cognition And Behaviour: A Systematic Review. *Developmental Review*, 44, 19-58.

- Leung, L. ve Lee, P. S. (2012). Impact of Internet Literacy, Internet Addiction Symptoms, And Internet Activities On Academic Performance. *Social Science Computer Review*, 30(4), 403-418.
- Lin, H., Chen, K., Chou, W., Yuan, K., Yen, S., Chen, Y. ve Chow, J. (2020). Prolonged Touch Screen Device Usage is Associated With Emotional And Behavioral Problems, But Not Language Delay, in Toddlers. *Infant Behavior And Development*, 58, 101424.
- Lin, Y., Kuo, S., Chang, Y., Lin, P., Lin, Y., Lee, P. ve Chen, S. (2021). Effects Of Parental Education On Screen Time, Sleep Disturbances, And Psychosocial Adaptation Among Asian Preschoolers: A Randomized Controlled Study. *Journal Of Pediatric Nursing*, 56, E27–E34.
- Madigan, S., Browne, D., Racine, N., Mori, C. ve Tough, S. (2019). Association Between Screen Time And Children's Performance On A Developmental Screening Test. *Jama Pediatrics*, 173, 244–250.
- Marks, I. (1990). Behavioural (Non-Chemical) Addictions. *British Journal of Addiction*, 85(11), 1389-1394.
- Mcarthur, B., Browne, D., Mcdonald, S., Tough, S. ve Madigan, S. (2021). Longitudinal Associations Between Screen Use And Reading in Preschool-Aged Children. *Pediatrics*, 147, E2020011429.
- McGinley, M. ve Carlo, G. (2007). Two Sides Of The Same Coin? The Relations Between Prosocial And Physically Aggressive Behaviors. *Journal of Youth and Adolescence*, 36(3), 337.
- McLuhan, M. (2001). *Global Köy*. İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Mcqueen, A., Cress, C. ve Tothy, A. (2012). Using A Tablet Computer During Pediatric Procedures A Case Series And Review Of The "Apps." *Pediatric Emergency Care*, 28, 712–714.
- Mendelsohn, A., Huberman, H., Berkule, S., Brockmeyer, C., Morrow, L. ve Dreyer, B. (2011). Primary Care Strategies For Promoting Parent-Child Interactions And School Readiness in At-Risk Families: The Bellevue Project For Early Language, Literacy, And Education Success. *Archives Of Pediatrics And Adolescent Medicine*, 165, 33–41.
- Mistry, K., Minkovitz, C., Strobino, D. ve Borzekowski, D. (2007). Children's Television Exposure And Behavioral And Social Outcomes At 5.5 Years: Does Timing Of Exposure Matter? *Pediatrics*, 120, 762–769.
- Mızrakçı, Ş. (1994). *Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etki Eden Faktörler; Demografik Özellikler, Kendi Yetiştiriliş Tarzları, Çocuk Gelişimine İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Çocuğun Mizacına İlişkin Algıları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ege Üniversitesi, İzmir.

- Moody, A., Justice, L. ve Cabell, S. (2010). Electronic Versus Traditional Storybooks: Relative Influence On Preschool Children's Engagement And Communication. *Journal Of Early Childhood Literacy*, 10, 294-313.
- Moon, J., Cho, S., Lim, S., Roh, J., Koh, M., Kim, Y. ve Nam, E. (2019). Smart Device Usage in Early Childhood is Differentially Associated With Fine Motor And Language Development. *Acta Paediatrica*, 108, 903-910.
- Mustafaoğlu, R. ve Yasacı, Z. (2018). Dijital Oyun Oynamanın Çocukların Ruhsal ve Fiziksel Sağlığı Üzerine Olumsuz Etkileri. *Bağımlılık Dergisi*, 19, 51-8.
- Mustafaoğlu, R., Zirek, E. ve Yasacı, Z. (2018). Dijital Teknoloji Kullanımının Çocukların Gelişimi ve Sağlığı Üzerine Olumsuz Etkileri. *The Turkish Journal on Addictions*, 5, 1-21.
- Nash, B. ve Schaefer, C. (2017). *Oyun Terapisi Temel Kavramlar ve Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Onur, B. ve Çelen, N. (2002). *Geleneksel ve Modern Çocuk Oyunları Üzerine Düşünceler*. Bursa: Bursa Halk Kültürü.
- Otu, A. A. (2015). *Social Media Addiction Among Students of The University of Ghana*. Doktora Tezi, Univesity of Ghana, Ghana.
- Ögel, K. (2001). *Türkiye'de Madde Bağımlılığı*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Önal, F. (2018). *Okul Öncesi Eğitimde Sınıfta Kaynaştırma Öğrencisi Olan ve Olmayan Çocukların Prososyal Davranışlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özcan, A. (2017). *Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Algıları Prososyal Davranışları ile Duygu Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, C. ve Karayağız, M. G. (2007). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Televizyon İzleme Durumları ve Bunu Etkileyen İncelemesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 36, 116-28.
- Öztürker, B. (2014). *6 Yaş Çocuklarının Olumlu Sosyal Davranışları ile Anne Veöğretmen Özgeciliği Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özyürek, A. ve Şahin, F.T. (2005). 5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.
- Pellerm, M. (2013). E-Inclusion in Early French Immersion Classrooms: Using Digital Technologies To Support Inclusive Practices. *That Meet The Needs Of All Learners*, 36, 44- 70.

- Plowman, L., Mcpake, J. ve Stephen, C. (2010). The Technologisation Of Childhood? Young Children And Technology in The Home. *Children and Society*, 24, 63–74.
- Poitras, V., Gray, C. ve Janssen, X. (2017). Systematic Review of The Relationships Between Sedentary Behaviour and Health Indicators in The Early Years (0–4 years). *BMC Public Health*, 17, 868.
- Radesky, J., Schumacher, J. ve Zuckerman, B. (2015). Mobile and Interactive Media Use By Young Children: The Good, The Bad, and The Unknown. *Pediatrics*, 135, 1-3.
- Ramirez, R. (2018). *Addicts to New Technology*. United States of America.
- Sağbaşı, E. ve Ballı, S. (2016). Akıllı Telefon Algılayıcıları ve Makine Öğrenmesi Kullanılarak Ulaşım Türü Tespiti. *Pamukkale University Journal Of Engineering Sciences*, 22, 376– 383.
- Samaha, M. ve Hawi, N. S. (2016). Relationships Among Smartphone Addiction, Stress, Academic Performance and Satisfaction With Life. *Computers in Human Behavior*, 57, 321-325.
- Sennett, R. (1996). *Kamusal İnsanın Çöküşü*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sevinç, M. (2004). *Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitiminde Oyun*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Sevindik, F. (2011). *Fırat Üniversitesi Öğrencilerinde Problemlı İnternet Kullanımı ve Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarının Belirlenmesi*. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya
- Shaffer, H. J. (1999). On The Nature and Neaning of Addiction. *National Forum*, 79(4), 9-14.
- Shurtz, S., Halling, T. ve Mckay, B. (2011). Assessing User Preferences To Circulate Ipads in An Academic Medical Library. *Journal Of Electronic Resources İn Medical Libraries*, 8, 311–324.
- Songül, Y., Tuğrul, B. ve Naçar, N. (2002). Factors That Affect Television Viewing Time in Preschool and Primary Schoolchildren. *Pediatr Int*, 44, 622-7.
- Şen, M. (2009). *3-6 Yaş Grubu Çocukların Sosyal Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Şirin, M., Oktay, N. ve Altun, A. (2013). *Türkiye Çocuk ve Medya Stratejisi ve Uygulama Planı 2014-2018*.

- Taş, İ. (2018). Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ve Psikolojik Belirtilerin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 31-41.
- Tsai, C. ve Lin, S. (2003). Internet Addiction of Adolescents in Taiwan: An Interview Study. *Cyberpsychology and Behavior*, 6(6), 649-652.
- Tudge. (2000). Parents's Child-Rearing Values and Beliefs in the United States and Russia: The Impact of Culture and Social Class. *Infant and Child Development: An International Journal of Research and Practice*, 9(2), 105-121.
- TÜİK. (2020). Hane Halkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması. *Haber Bülteni*, 336-379
- Türk Dil Kurumu. (2016). *Güncel Türkçe Sözlük*.
- Türkiye Pedagoji Derneği. (2015). <https://pedagojider.com>. Erişim Tarihi: 14.03.2022.
- Türkiye Yeşilay Cemiyeti. (2016). Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Programı: Teknolojiye Bağımlı Yaşamamak İçin.
- Türkiye Yeşilay Cemiyeti. (2017). *Teknoloji Yerinde Yeterince*. İstanbul.
- Tüzün, H. (2006). *Bilgisayar Oyunlarının Yararları ve Zararları*. XI. Türkiye'de İnternet Konferansı'nda Sunulan Bildiri, Aralık, Ankara.
- Uluyurt, F. (2012). *Bazı Değişkenlere Göre Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocuklarının Akran İlişkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Uzbay, İ. T. (2009). Madde Bağımlılığının Tarihçesi, Tanımı Genel Bilgiler ve Bağımlılık Yapan Maddeler. *Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi*, 21(22), 5-15.
- Uzbay, İ. T. (2018). *Hazdan Bağımlılığa*. İstanbul: Destek Yayınları.
- Uzmen, F. S. (2001). *Okulöncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Prososyal Davranışlarının Resimli Çocuk Kitapları ile Desteklenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ünal, A. T. (2018). *Sosyal Medya Bağımlılığı: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Van, Beijsterveldt C., Verhulst, F., Molenaar, P. ve Boomsma, D. (2004). The Genetic Basis Of Problem Behavior in 5-Year-Old Dutch Twin Pairs. *Behavior Genetics*, 34, 229-242.

- Wang, B., Liu, Y., Qian, J. ve Parker, S. K. (2021). Achieving Effective Remote Working During The COVID-19 Pandemic: A Work Design Perspective. *Applied Psychology*, 70(1), 16-59.
- Webster, E., Martin, C. ve Staiano, A. (2019). Fundamental Motor Skills, Screen-Time, And Physical Activity in Preschoolers. *Journal Of Sport And Health Science*, 8, 114– 121.
- Widyanto, L. ve Griffiths, M. (2007). Internet Addiction: Does it Really Exist? Psychology and The Internet: Intrapersonal, Interpersonal, and Transpersonal Implications, 141-63
- Wong, L. (2012). A Learner-Centric View Of Mobile Seamless Learning. *British Journal Of Educational Technology*, 43: E19–E23.
- Yalçın, C. (2003). Sosyolojik Bir Bakış Açısıyla İnternet. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1), 77-89.
- Yalçın, V. ve Erden, Ş. (2018). Okul Öncesi Çocuklarının Akıllı Cihaz Kullanma Durumları Üzerine Ebeveyn Algılarının İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 461–480.
- Yaşar Ekici, F. (2015). Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Sosyal Becerileri ile Aile Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 1-33
- Yavuzer, H. (2012). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yazıcı, Z. ve Sarıkutluk, Y. Z. (2017). Ebeveynlerin Prososyal Davranışlarıyla Çocukların Prososyal Davranışları Arasındaki İlişki. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler’de Akademik Araştırmalar-III*, 411-429.
- Yellowlees, P. ve Marks, S. (2007). Problematic İnternet Use Or Internet Addiction? *Computers in Human Behavior*, 23(3), 1447-1453.
- Yengil, E., Güner, P. ve Topakkaya, Ö. (2019). Okul Öncesi Çocuklarda ve Ebeveynlerinde Teknolojik Cihaz Kullanımı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Dergisi*, 10, 14-19.
- YEŞİLAY. (2019). *Yeşilay’dan Ekran Karşısında Geçirilen Süreler İçin Uyarı*.
- Yıldırım, Y. (2017). *Öğrencilerin Teknoloji ile İmtihanı (Türkiye Örneği)*. Ankara: Dorlion Yayınları.
- Yıldız, S., Taştan Boz, İ. ve Yıldırım, B. F. (2012). Kişilik Tipi ile Olumlu Sosyal Davranışlar Arasındaki İlişki: Marmara Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(1), 215-233.

- Young, K. (2004). Internet Addiction: A New Clinical Phenomenon And its Consequences. *American Behavioral Scientist*, 48(4), 402-415.
- Young, K. (2007). Cognitive Behaviour Therapy With Internet Addicts: Treatment Outcomes and Implications. *SyberPsychology and Behavior*, 10, 671-679.
- Young, K. (2009). Understanding Online Gaming Addiction and Treatment Issues For Adolescents. *The American Journal of Family Therapy*, 37(5), 355-372.
- Young, K. S. (1996). Psychology of Computer Use: XL. Addictive Use of The Internet: A Case That Breaks The Stereotype. *Psychological Reports*, 79(3), 899-902.
- Yüce, G. (2015). *Okulöncesi Eğitime Devam Eden Özel Gereksinimli ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Akran İlişkileri ve Akran Şiddetine Maruz Kalma Düzeylerinin Belirlenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.

EKLER

Ek 1: Gönüllü Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sizi **Nurşah Uras** tarafından yürütülen “**Pandemi Sürecinde Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Teknoloji Bağımlılığı ve Ekran Maruziyetinin Davranışları Üzerinde Etkisi**” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamandır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. Kişisel bilgileriniz ise araştırma sona erdikten sonra imha edilecektir.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerine düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının

Adı-Soyadı:

İmzası: İletişim Bilgileri: e-posta:

Telefon:

Online Sistemde Sunulan onam Formu (kabul ediyorsanız, işaretleyin) ☐

Verilerin yüz yüze iletişim içermeyen; a) İnternet ortamında toplanması durumunda katılımcıların uygulama materyallerine erişebilmesi için, online sistemde sunulan bilgilendirilmiş onam formunu okuyup araştırmaya katılmayı onayladıklarına dair ilgili kutucuğu işaretlemeleri gerekmektedir. Bu işaretleme katılımcıların onam imzaları yerine geçer. Katılımcılar onam formunun sonundaki “araştırmaya katılmayı kabul ettiklerine dair” ilgili kutucuğu işaretlemedikleri takdirde onay vermemiş sayılırlar ve bu durumda araştırmaya devam edilmez. b) Telefonla uygulamalarda ise araştırmacı araştırma sorularına geçmeden önce Bilgilendirilmiş Onam Formundaki bilgileri katılımcıya sesli olarak okur. Bu durumda katılımcının sözlü onayı imza yerine geçer. Telefonda bu sözlü onay alınmadığı takdirde uygulamaya geçilmez. Hem İnternet, hem telefon hem de benzeri yüz yüze iletişimin olmadığı ortamlarda yapılan uygulamalarda katılımcı onay vermediği takdirde bir şahidin onayına başvurulmaksızın uygulamaya devam edilmez.

Ek 2: Demografik Bilgi Formu

Yaşınız: 20-30 () 30-40 () 40-50 () 50-50+ ()

Cinsiyet: Kadın () Erkek () Diğer ()

Medeni Durumunuz: Evli () Bekar ()

Eğitim Durumunuz:

İlkokul ()

Ortaokul ()

Lise ()

Lisans ()

Yüksek Lisans ()

Doktora ()

Çalışıyor musunuz?: Evet () Hayır ()

Aylık gelir durumunuzu nasıl tanımlarsınız?:

1.000-5.000 ()

5.000-10.000 ()

10.000-15.000 ()

15.000ve fazlası ()

Tekirdağ ilinde mi yaşıyorsunuz? Evet () Hayır ()

Çocuğunuz var mı? Evet () Hayır ()

Evet ise kaç tane çocuğunuz var?

1 ()

2 ()

3 ()

4 ()

5ve daha fazlası ()

Çocuğunuz/çocuklarınız okul öncesi dönemi öğrencisi mi? (1 tanesi bile okul öncesi dönemi öğrencisi ise evet'i işaretleyiniz.) Evet () Hayır ()

Çocuğunuz cinsiyeti nedir? Kız () Erkek ()

Çocuğunuzun yaşı nedir?

2-3 Yaş ()

3-4 Yaş ()

5-6 Yaş ()

5-6 Yaş ()

Çocuğunuz ailenizin kaçınıcı çocuğudur?

1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 5. ve daha fazlası ()

Çocuğunuz okula gidiyor mu? Evet () Hayır ()

Çocuğunuz okulda ne kadar vakit geçiriyor?

Sabahtan öğlene kadar ()

Öğleden akşama kadar ()

Tam gün ()

Çocuğunuz ile evde ortalama kaç saat vakit geçiriyorsunuz?

1-5 saat () 5-10 saat () 10-15 saat () 15-20 saat ()

Site içerisinde mi yaşıyorsunuz? Evet () Hayır ()

Yaşadığınız evin herhangi bir oyun alanı var mı? (park-bahçe) Evet () Hayır ()

Yaşadığınız evde çocuğunuzun ayrı bir odası var mıdır? Evet () Hayır ()

Eğer kardeşi var ise aynı odada mı yaşarlar? Evet () Hayır ()

Çocuğunuzun odasında teknolojik cihaz var mıdır? Evet () Hayır ()

Çocuğunuz teknolojik cihazlarla ortalama kaç saat vakit geçirir?

0-1Saat () 1-2 Saat () 2-3 Saat () 3-4 Saat () 4 saat ve daha fazlası ()

Çocuğunuz teknolojik cihazlarda hangi içeriklere yönelimde bulunur?

.....

Çocuğunuz teknolojik cihazlarla online eğitim aldı mı? Evet () Hayır ()

Çocuğunuz pandemi döneminde eğitim aldı mı? Evet () Hayır ()

Çocuğunuz pandemi döneminde teknolojik cihazlarla online eğitim aldı mı?

Evet () Hayır ()

Çocuğunuz pandemi döneminde günde kaç saat online eğitim aldı?

1-2 Saat ()

2-3 Saat ()

3-4 Saat ()

4-5 Saat ()

5 Saat ve daha fazlası ()

Çocuğunuzun online eğitimdeki ilgi süresi ortalama kaç saattir?

0-1 Saat () 1-2 Saat () 2-3 Saat () 3-4 Saat () 4-5 Saat () 5 Saat ve daha fazlası ()

Ek 3: Okul Öncesi Davranış Ölçeği

OKUL ÖNCESİ DAVRANIŞ ÖLÇEĞİ

Çocuğun adı/soyadının baş harfleri: Cinsiyeti: Kız ☐ Erkek ☐ Doğum tarihi:
Aşağıda çocuklarda gözlenebilen sorunlarla ilgili maddeler yer almaktadır. Her bir madde grubundaki cümleleri okuyarak, o grupta çocuğun davranışını en iyi ifade eden cümlelerin karşısındaki kutuya X işareti koyunuz.

1	Çok aşırı hareketli, yemek esnasında veya diğer zamanlarda beş dakikadan fazla yerinde duramaz, her zaman etrafı koşuştur.	2 ☐		
	Çok hareketli, gerektiğinde sakin olarak yerinde durmadığı zamanlar olur	1 ☐		
	Çok hareketli değil, gerektiğinde yerinde sakin oturabiliyor.	0 ☐		
	Yeterince hareketli değil, uyuşuk olmaya eğilimli	0 ☐		
2	Diğer çocuklar tarafından sevilir görülüyor.	0 ☐		
	Bazı çocuklar tarafından sevilmez	1 ☐		
	Çocukların çoğunun onu sevmediği görülüyor	2 ☐		
3	(Küçük tuvalet ile ilgilidir) Gündüzleri hiç altını ıslatmaz veya çok nadiren ıslatır (haftada birden az)	0 ☐		
	Haftada bir veya iki kez gündüzleri altını ıslatır.	1 ☐		
	Haftada üç kere ya da daha fazla gündüzleri altını ıslatır	2 ☐		
4	(Büyük tuvalet ile ilgilidir) Tamamen tuvalet eğitimi verilmiş, hiçbir zaman külotunu kirletmez.	0 ☐		
	Haftada bir veya iki kereden fazla olmamak koşulu ile ara sıra külotunu kirletir	1 ☐		
	Haftada üç kere ya da daha fazla külotunu kirletir.	2 ☐		
5	Masa oyunlarında birkaç dakikadan fazla konsantre olabildiği durumlar nadirdir	2 ☐		
	Konsantrasyonu değişebilir, bazen masa oyunlarında konsantre olmayı zor bulabilir	1 ☐		
	Konsantrasyonu iyidir, masa oyunlarında on dakika veya daha fazla oturabilir.	0 ☐		
6	İdare edilmesi veya kontrolü genellikle çok zordur. Sorunlar (ukalalık, asilik veya grup faaliyetlerine engel olmak gibi) hemen hemen her gün görülür.	2 ☐		
	Bazen ukala, asi ve grup faaliyetlerine engel olucu veya idare edilmesi zordur.	1 ☐		
	İdare edilmesi ve kontrolü kolaydır	0 ☐		
7	Nadiren çok fazla ilgi ister	0 ☐		
	Bazen çok fazla ilgi ister, fakat bağımsız olarak çalışabilir veya oynayabilir	1 ☐		
	Sık sık ilgi ister (örneğin çoğunlukla yardım ister, taşınmak ister, çoğu zaman çalışanların etrafında dolanır)	2 ☐		
8	Eğer çocuk henüz konuşmaya başlamamışsa 8. ve 9. soruları yanıtlamayınız Kekeler, pepeler veya telaffuzu bozuktur.	2 ☐		
	Konuşması bazen açık değildir.	1 ☐		
	Konuşması açıktır kolay anlaşılır.	0 ☐		
9		Çalışanlarla	Çocuklarla	
	Rahat konuşur	0 ☐	0 ☐	
	Bazen isteksiz konuşur	1 ☐	1 ☐	
	Konuşmaz veya konuşmaya çok isteksizdir	2 ☐	2 ☐	
10	Huysuzluk (öfke) nöbeti geçirmez	0 ☐		
	Bazen huysuzluk (öfke) nöbeti geçirir (genellikle birkaç dakika sürer)	1 ☐		
	Bağırarak tekmeleyerek veya tamamen kontrolünü yitirerek sık sık (en azından günde bir kez) ya da uzun süren huysuzluk nöbetleri geçirir.	2 ☐		
11	Sık sık diğer çocuklara yaklaşır veya onlarla oynar, çok sosyaldir.	0 ☐		
	Diğer çocuklarla oynamada biraz isteksizdir ama bazen onlara katılır	1 ☐		
	Diğer çocuklarla çok seyrek oynar ya da hiç oynamaz. Onları görmezlikten gelmeye eğilimlidir.	2 ☐		
12	Çoğunlukla çalışanlara sızlanır veya şikayet eder.	2 ☐		
	Her gün olmasa bile bazen sızlanır ve şikayet eder.	1 ☐		
	Çok seyrek şikayet eder veya hiç etmez ve sızlanmaz.	0 ☐		
13	Lütfen aşağıdaki her alışkanlığı gösterildiği biçimde değerlendirin			
	0 Hiç olmaz	1 Ara sıra çok kısa dönemlerle olur	2 Sık sık veya uzunca bir süre olur	
	Sallanma ☐	Kafa vurma ☐	Parmak emme ☐	Saç emme, çekme ☐
	Biberon emme ☐	Mastürbasyon ☐	Yalancı meme emme ☐	Diğerleri ☐

14	Çok seyrek olarak diğer çocukları ısırır, tekmeler, vurur veya onlarla kavga eder (veya bu davranışları hiç göstermez)	0 ☐
	Bazen diğer çocuklarla kavga eder onları ısırır, tekmeler veya vurur	1 ☐
	Sık sık (en az günde bir defa) kışkırtılmadan kavga eder, vurur, ısırır veya tekmeler	2 ☐
15	Zamanının büyük bir çoğunluğunu etrafa boş boş bakarak veya amaçsızca dolanarak geçirir.	2 ☐
	Zamanının bir bölümünü bakınarak veya dolanarak geçirir	1 ☐
	Genellikle meşguldür, nadiren amaçsız dolanır veya etrafa bakınır.	0 ☐
16	Sık sık diğer çocukların çalışmalarına veya oyunlarına müdahale eder (oyunlarını bozar, diğerlerine hükmetmeye çalışır)	2 ☐
	Bazen diğer çocukların çalışma veya oyunlarını bozmaya çalışır	1 ☐
	Diğer çocukların oyunlarına, oyuncaklarına, boyalarına vb. hemen hemen hiç müdahale etmez.	0 ☐
17	Nadiren ağlar veya mutsuz görünür (yorgun, aç veya kendini iyi hissetmediği zamanlar dışında).	0 ☐
	Bazen uzunca bir süre ağlamaklı veya çok kötü görünür	1 ☐
	Sık sık çoğu günler ve uzun süreli olarak çok kötü görünür.	2 ☐
18	Sık sık diğer çocuklara sataşır, onları rahat bırakmaz ya da onlara nispet yapar	2 ☐
	Bazen nispet yapar onları rahat bırakmaz	1 ☐
	Çok seyrek olarak nispet yapar ya da hiçbir zaman nispet yapmaz ve rahatsız etmez.	0 ☐
19	Duygusal olarak çalışanlardan çok çekinir	2 ☐
	Bütün çalışanlardan bir dereceye kadar çekinir veya sadece belirli bir yetişkinle ilişkiye açıktır	1 ☐
	Bütün çalışanlarla ilişkiye açıktır.	0 ☐
20	Nadiren oyuncaklara/ eşyalara karşı tahripkardır	0 ☐
	Arasıra tahripkardır (kasıtlı olarak bir şeyleri fırlatma, kırma veya vurma)	1 ☐
	Çok sık kasıtlı olarak tahripkardır.	2 ☐
21	Çok endişelidir (korku dolu) pek çok belirli korku tepkileri gösterir.	2 ☐
	Bir dereceye kadar endişelidir, bir iki hafif korkusu vardır veya bir iki belirli korkusu vardır	1 ☐
	Nadiren endişelidir yalnız hafif korkuları vardır.	0 ☐
22	Aşırı kırılgan ve alıngandır. Kırılması, alınması gerekmeyen durumlarda çabuk kırılır, alınır (örn:yemeği döküldüğünde, etkinliklerde kendisine öncelik verilmediğinde, diğer çocuklara yönelik eleştirilerde)	2 ☐
	Bazen kırılgan ve alıngan davranışlar gösterir	1 ☐
	Nadiren kırılgan ve alıngan davranışlar gösterir ya da hiçbir zaman göstermez.	0 ☐
23	Anne/babasından kolaylıkla ayrılamaz (Ayrılmakta çoğu zaman sıkıntı ve güçlük yaşar)	2 ☐
	Bazen anne / babasından ayrılmakta sıkıntı, güçlük yaşar.	1 ☐
	Çoğunlukla anne/ babasından rahatlıkla ayrılır.	0 ☐
24	Genellikle uykuya dalmakta zorlanır ya da diğer çocukları rahatsız eder.	2 ☐
	Bazen uykuya dalmakta zorlanır ya da diğer çocukları rahatsız eder.	1 ☐
	Genellikle uykusu ile herhangi bir sorunu yoktur.	0 ☐

ÖZGEÇMİŞ

Nurşah URAS, İlköğretim, ortaöğretim ve lise eğitimini Tekirdağ/Çorlu’da tamamlamıştır. İstanbul Aydın Üniversitesi’nde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünü okudu. Lisans eğitimi boyunca birçok gönüllü eğitimde yer aldı, gönüllü ve zorunlu stajlarını yaptı. İstanbul Kent Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans programını tamamladı.

